AKİS

HAFTALIK
AKTÜALİTE
DERGİSİ

MAYIS 1967
ATI : 125 KURUŞ
: 674

Yılın Temsili: My Fair Lady

BÜTÜN AĞRILARA KARŞI

GRİPİN

FAYDALIDIR...

GRİPİN, bas, diş, adale, sinir ve lumbago ağrılarını teskin eder
GRİPİN, bayanların muayyen zamanlardaki sancılarında basarı ile kullanılır
GRİPİN, grip ve nezle baslangıcında bircok fenalıkları önler

Cilt: XXXVIII Yıl:14 Sayı: 674

SAHİBİ VE BAŞYAZARI :

Metin Toker

YAZIİŞLERİNDEN SORUMLU

GENEL YAYIN MÜDÜRÜ :

Kurtul Altuğ

MÜESSESE MÜDÜRÜ :

Tacettin Tezer

BU SAYIDA YAZI KURULU :

İÇ HABERLER KISMI: Teoman Erci, Yılmaz Gümüşbaş — MAGAZİN KISMI: Jale Candan, Tüli Sezgin, Hüseyin Korkmazgil — SİNEMA: Nijat Özön — TİYATRO: Naciye Fevri, Lûtfi Ay — DÜNYADA: T. Kemal

İstihbarat Tel; 10 73 82

KAPAK KOMPOZİSYONU :

SAN Organizasyon
Erkal Yavi

KAPAK BASKISI:

Rüzgârlı Matbaa

FOTOĞRAF :

T.H.A. — Dinçer Olcay

KLİŞE:

Doğan Klişe

ABONE ŞARTLARI :

3 aylık (12 nüsha) 12.50 lira
6 aylık (25 nüsba) 25.00 lira
1 senelik (52 nüsha) 50.00 lira
Geçmiş sayılar 250 kuruştur.

İLAN ŞARTLARI:

Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 3000 lira

AKİS Basın Ahlak Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

DİZİLDİĞİ YER:

Rüzgârlı Matbaa

BASILDIĞI YER:

Hürriyet Matbaası — Ankara

BASILDIĞI TARİH:

17.5.1967

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

RÜZGARLI SOK No: 15
ANKARA TEL: 118992
P: K: 582

Kendi Aramızda

C.H.P. içindeki isyan hareketini yönetenler ve onların uyduları, nihayet, partilerini kurdular ve yeni partilerine de -çok ince hesaplardan sonra- pek yakışıklı bir ad buldular: "Güven Partisi". Siyasi partiler yelpazesinin neresinde olduğu bizzat Genel Başkanı tarafından dahi açık-seçik bilinemeyen Güven Partisi, siyasi hayatımıza son derece eğlenceli olaylardan sonra girmiş bulunmaktadır.

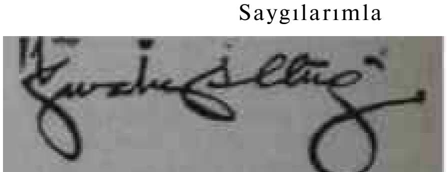
Şimdi, "nabza göre şerbet vermeme uzmanı" Prof.'un yeni partisindeki tutumu ilgiyle izlenmektedir.

C.H.P. için ise durum, son derece memnuniyet verici bir safhaya girmiş bulunmaktadır. Yıllardır halkın partisi olduğunu söyleyip halka karşı olanları sinesinde barındırmak zorunluluğu ile her seçimde halkın sevgisini yitirme dorumunda kalan C.H.P., safra atma ameliyesinden sonra daha da güçlenmiş, daha da halka yalan hale gelmiştir. C.H.P.'ye aydınların, işçilerin ve köylülerin kitleler halinde katılmalarının gerçek sebebi budur.

C.H.P.'de, bu sebepten ötürü, Teşkilât ile Genel Merkez yıllar boyunca, âdeta birbirine yabancı iki kuruluş halinde çalışmış ve yine bu sebepten, iktidara giden yol uzadıkça uzamıştır. Şimdiyse, İnönü ile Ecevitin liderliğinde ve Ortanın Solu ilkesi etrafında birleşen C.H.P-liler, yoğun ve verimli bir çalışma dönemine girmişlerdir. Nitekim, C.H.P.'nin pek çok teşkilâtından gelen haberler, safra atma ameliyesinin ne derece isabetli olduğunu göstermektedir.

YURTTA OLUP BİTENLER kısmımızın başında yer alan "G.P." ve "C.H.P." başlıklı yazılarda iki partinin bünyeleri içinde olup bitenleri anlatılmaktadır. AKİS okuyucularına bu hafta bir başka yazıyı da okumalarını salık veririm. Bu, "İdare" başlıklı yazıdır. Demirel İktidarının bir Genel Müdürünün yarattığı skandali anlatan bu yazının özellikle hükümet edenler tarafından okunmasında büyük fayda vardır. Kimlerin, hangi özellikleriyle önemli yerlere getirildiklerini ve bu kişilerin, görevlerini hangi usûllerle kötüye kullandıklarını anlatması bakımından "İdare" başlıklı yazı gerçekten ilginçtir.

Saygılarımla

(Mahkeme eliyle aldığımız tekzib)

AVUKAT CEMAL ÖZBEYİN TEKZİBİ: Kurucularından bulunduğum BİRLİK PARTİSİ, mezhep esasına dayanan bir parti değildir. Bütün Türk vatandaşlarının haklarım korumak için kurulmuştur. Bu partiyi. Türkiyede birlik ve bedaberliği sağhyarak, Türk Milletini muasır milletler seviyesine çıkarmak için kurmuş bulunmaktayız, din, mezhep, vicdan, inanç hürriyetlerini korumak, lâikliği tatbik etmek için kurmuş bulunuyoruz.

Saygılarımla.
Avukat
Cemal Özbey

AKİS

Cilt: XXXVIII

Sayı: 674 20 Mayıs 1967

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

YURTTA OLUP BİTENLER

Süleyman Demirel bir geziye çıkıyor
Bir saltanat ki akıllar durur!

Millet

Beklenen tepki

Dış gezilerin almış olduğu cıvıklık, kamuoyunda ve Mecliste bu hafta, beklenen tepkiyi yaptı. "Beş bayanlı Demirel heyeti" bir sözlü soruya konu teşkil ettiği gibi Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangilin de, bakanlığını Cook seyahat acentesiyle karıştırması şiddetli tenkitleri celbeni. Tesbit edilen bir husus, devlet kesesinden dış memleketlerde dolaşmanın kırılması çok güç bir rekorunu Çağlayangilin şimdiden kırmış olduğudur. Mayıs başında eşiyle yola çıkan Çağlayangil siyle Mayıs sonunda yurda dönecektir ki bu durum "Yahu, Dışişleri Bakanlığına bir Bakan, demek ki lâzım değil" intibaını herkeste doğurmuştur. Çağlayangil ,ilk günler verdiği ümitleri, değişmiş olduğu sanılan, fakat değişmediği anlaşılan tabiatındaki zayıf noktalar dolayısıyla çok kırmış ve itibarından çok kaybetmiştir. Zira dış seyahatlerin ve onlardaki cıvıklıkların sorumluluğu en ziyade Dışişleri Bakanının omuzlarındadır.

Şimdi merak edilen bir husus bu şiddetli ve haklı tepkilere karşı İktidarın başının nasıl davranacağıdır. D.P.'nin büyükleri kendilerini biraz kuvvetli hisseder hissetmez böyle tenkitlere omuz silker olmuşlar ve devlet kesesinden ikramlara, hovardalıklara daha da hız vermişlerdi. Tabii bunda, sayın DP Bayanlarının rolü büyük olmuş, çeşitli marifetleri bulunan DP büyükleri eşlerini o yollardan telâfi etmeyi akıllılık saymışlar, sayın DP Bayanları da bunlarla telâfi olmuşlardır Ama- bir gün kocalarını, böyle bir idarenin sorumluları olarak Yassı adada bulduklarında hepsi, sanki hiç kusurları yokmuş gibi koro hâlinde feryada başlamışlardır.

"AP Saltanatı" hikâyelerinin, AP'li Bayan nedimelerinin ve bunlara verilen yüzlerin dedikodularının gittikçe yaygın halk tabakaları arasında her geçen gün daha fazla

Herkes Mersine giderken..

Metin TOKER

Eğer Güven Partisinin kurucuları, daha ziyade kurucuları organize edenler sanıyorlarsa ki Türkiyede Ordu bir askeri İhtilâlin bahanesini aramaktadır, bahane Türkiyenin komünistleştirilmesi tehlikesi olacaktır, bu bahaneye dayanarak Ordu iktidara el koyacaktır, o zaman memleketi idare etmek için bir sivil kadroya kendisini muhtaç hissedecektir, bunu da Feyzioğlu ve arkadaşlarında bulacaktır, o takdirde Feyzioğlu ve arkadaşları, ne kadar hayalî sayılırsa sayılsın gene de bir mantık hesabı yapıyorlar demektir. Böyle hesapları yapanlar daha önce Türkiyede hiç çıkmamış değildir. Talât Aydemirin gözlerinde Kolağası Mustafa Kemalin gözlerini görenler bunlardı. Zaten bunların bir kısmı şimdiden Güven Partisini pohpohlamaya, onun önünde pembe hayaller ufku açmaya başlamışlardır.

Türkiyede böyle bir ortam yoktur, Türk Ordusunun tabiatı bu çeşit bir teşebbüse müsait değildir, Ordu bunu yapsa bile neden koskoca C.H.P. ile koskoca A.P.'nin ikisini birden karşısına alacaktır da kakalarında inci bulunduğunu sanıp Feyzioğlu ile arkadaşlarına el uzatacaktır? Bunların hepsi bir yana, sadece Yunanistanda cereyan eden olaylar ihtilâlle başa geçenlerin kendilerinde memleket yönetme kabiliyetinin sivil politikacılardan fazla olduğu inancıyla başa geçtiklerini göstermektedir. İhtimal ki Ecvet Güresinler, Refik Erduranlar Turhan Feyzioğluna benim "İsmet Paşayla 10 Yıl" kitabının bilhassa son üçüncü cildini dikkatle okumasını böyle düşünerek sütunlarında tavsiye etmişlerdir. 27 Mayıs İhtilâlinin 1961 Seçimleri haline nasıl döndürüldüğü o kitapta gayet açık görülmektedir ve orada anlatılan hadiseler pek çok kimsenin tamamile meçhulüdür ama bunları Feyzioğlu yakından bilmektedir. Bugün Türkiyenin komünistleştirilmesi tehlikesi dün Talât Aydemirin ağızında gevelediği "sivil politikacıların elinde memleketin batması"[1] tehlikesinden daha ciddi değildir ve bu bahane öteki bahaneden bile çok daha az adam çekecek cazibededir. Ordunun sosyal ve ekonomik reformlara ne kadar taraftar bulunduğunu da Feyzioğlu gayet iyi müdriktir.

Tabii Güven Partisinin kurucuları böyle bir hesap yaptıklarım şiddetle reddedecekler, demokratik rejime bağlılıklarım söyleceklerdir. Zaten, asıl şaşırtıcı olan da budur. Eğer bu hesaplan da yoksa hareketlerinin hiç bir mantıkî temeli mevcut değil demektir. Bütün bir dünya ve Türkiye Mersine giderken Feyzioğlu ve arkadaşları ters yolda sadece hüsran bulacaklardır. Zira türk toplumu onların fikir seviyesini çoktan aşmıştır ve bu yükseliş A.P.'yi şiddetle tehdit etmektedir. Kuvvetli A.P.'yi tehdit eden tehlike köksüz G.P.'yi önüne katıp üfürüverecek güçtedir.

Feyzioğlu ve arkadaşları Türkiyede D.P. tecrübesinden bu vana çok politikacıyı cezbetmis olan bir dış görünüşün tesiri altındadırlar. Bu politikacılar C.H P. nin handikapını dinden bahsetmemekte ve zengin özel sektörü ürkütmekte görürler. D.P. ve sonra A.P. bu unsurları kullanmış ve oyları derlemiştir. Hem de, bunlara hiç bir kaliteli fikir katamaksızın..

Halbuki, şimdi Turhan Feyzioğlu ile arkadaşlarını düşününüz. Emin Paksütler, Coşkun Kurcalar, Fethi Çelikbaşlar.. Adam değil, fikir küpü her biri. Bunlar şimdiye kadar A.P."nin tekelinde kalmış iki unsurla süsleyerek o eşsiz beyinlerini seçmene sundular mı, artık tutmayınız oyları.. Bir defa da oylar alınıp iktidara gelindi mi kafalarında gerçekte mevcut olan -ve Ecevitcilerinkinden aslında zerrece farkı bulunmayan- sosyal ve ekonomik tedbirleri alıverecekler, bu tedbirleri alırken üstelik hürriyetleri de, gerekirse rafa kaldırıvereceklerdir.

Ama A.P. de ve bilhassa onun fütursuz Genel! Başkam Demirel de böyle hesap yapmamışlar mıdır? Bu hesap bugün iflâs etmemiş midir? Feyzioğlu ve arkadaşları bu haftanın başındaki gün çıkan Son Havadisi açıp A.P. milletvekili Orhan Seyfi Orhonun feryadını okumalıdırlar. Adam "İktidarda mıyız?" diye bangır bangır bağırmaktadır. "Seçimlerde vaad ettik. Halk bize oy verdi, bizi iktidara getirdi. Hiç bir şey yapamıyoruz" demektedir. Hele acı acı bir "biraz sonra millî bayram diye 27 Mayısı kutlayacağız" deyişi var ki, gülmemenin imkânı yoktur. Herkese mavi boncuk dağıtan politika artık Türkiyede siyasi müflislerden başka bir şey yaratmamaktadır. Eğer Af. bugün hâlâ iktidar koltuğunda, iktidarsız da olsa oturabilmekteyse bu, Orhan Seyfi Orhonu bağırtan "hiç bir şey yapamaması" sayesindedir. Yoksa bir şeyler yapmaya kalkışsaydı öyle çelişmeler yaratacak, öyle zıt kuvvetleri kendisi aleyhinde harekete geçirecekti ki ortalıkta toz dumana karışacaktı.

Bugün Türkiye düşündüğünü açık seçik söyleyen, sözü özü gibi olan, ne yapacağını bilen siyasi teşekküllere ihtiyaç duymaktadır. Bu karakterde görünen iki parti özellikleri ve tabiatları birbirine hiç benzememekle beraber oportünistlerinden kurtulmuş CHP. ile T.İ.P.'tir. T.İ.P'i de bu bakımdan takdir etmek lâzımdır. Adamlar diyorlar ki "biz bu burjuva hürriyetlerini ortadan kaldırıp topluma istediğimiz gömleği zorla giydireceğiz". Bu gömleği giymek İsteyen oyunu ona verir, istemeyen vermez. C.H.P. de kendi, hürriyet ve demokratik rejim içinde düzeni gerçek anayasa düzeni haline getirmek, sosyal ve ekonomik reformları doktrin katılıkları içinde değil ama gerçeklerin lüzum gösterdiği ciddiyetle yapmak plânını kütlelere sunmaktadır. Onu da beğenen tutar, beğenmeyen tutmaz.

Ama iş horoz şekeri yalamaksa, bunun meraklıları bu şekeri Feyzioğlunun değil Demirelin daha usta elinden yemeyi daima tercih edeceklerdir. Bundan dolayıdır ki GP.'nin derleyebileceği müşteriler olsa. olsa A.P. dükkânının bazı müşterisinden ibaret kalacaktır.

konuşulduğunu bilmek AP büyüklerini "mütevazi imkânlı bir memleketin mütevazi idarecileri" olarak yaşamaya teşvik ederse çok iyi olur.

G. P.

"Cum..", "Paramız.."

Genel Merkeze tabelânın asılması şerefine düzenlenen toplantıda Genel Başkan Feyzioğlu, yeni kurulmuş bir partiye benzemediklerini, her şeyin tıkır tıkır işlediğini anlatıyordu. Sıra demeç vermeğe geldi. Genel Başkan çalımla söze başladı:

"— Cum..."

Büyük bir gripin tableti yutarmış gibi zahmet ve telâşla kelimeyi burada kesti. "Yeni kurulmuş bir partiye benzemeyen" Güven Partisinin Genel Başkanı başa döndü ve,

"— Güven Partisi, türk milletine güven ve saygı temeline dayanır.." diyerek demecini verdi.

Feyzioğlu, sıkıntıdan kızarmıştı. Çünkü eğer atik davranıp da kelimeyi yarıda kesmese, demecine, "Güven Partisi" yerine "Cumhuriyet Halk Partisi" diye başlıyacaktı. Bu olay, geçtiğimiz haftanın son günü cereyan etti.

Bir gün önce Mecliste programı açıklamak için. yaptığı basın toplantısında ise Feyzioğlu, bir cümleye.

"— Paramız, iktisadi hayata devletin müdahalesinin.." diye başlamış ve sonra şöyle düzeltmişti:

"___Partimiz, iktisadî hayata devletin müdahalesinin.."

GP mensupları, yeni rollerine alışmağa çabaladıkları şu günlerde bu çeşit şaşkınlık örneklerini sık sik vermektedirler. Bazı GP mensuplarının, evlerinde karşılaştıkları bir problem ise son günlerde siyasî şakaların mihverini teşkil etmektedir. Mesele, GP mensuplarının evlerinde mutena köşelere asılmış olan İnönü resimleridir. Bu İnönü resimleri, bazı GP'lilerin evlerinde fırtına yaratmıştır. İstifadan sonra evin beyi, resmi duvardan indirmiş, fakat akşam geldiğinde, aynı yerde asılı bulmuştur. Hele bazı evlerde durum, vahim bir inatlaşma haline dökülmüştür. Evin hanımı, yaşlıları ve çocukları, İnönünün resmini indirmek isteyen GP'lî beye karşı müttehit cepheler kurmuşlar, alevli veya pasif mücadeleye geçmişlerdir. Siyasi kulislerdeki yorumlara göre, eğer bu mücadele, Feyzioğlunun büyük ebatta resimlerinin çerçevelettirilip duvarlara asılması ile sonuçlanırsa, bu defa aynı aile çevrelerinde, "sabah sabah kayserili suratı seyretmek"ten şikâyetlerin başlıyacağı ileri sürülmektedir.

G.P. lideri Feyzioğlu
Şenlik var!

GP'lilerdeki bu intibaksızlığın bir örneği, geçen hafta Mecliste, Rahmetli Haşimin kulisinde cereyan etti. CHP'den ayrılanlardan Yaşar Keçeli -İstanbulda bir zamanların Kravatsızlar hizbinin liderikanapelerden birine oturmuş, GP' nin başarı şansını anlatıyordu. Bu adda Meclis salonundan ak saçlı, lacivert elbiseli bir adam çıktı. Keçeli, adamı görünce, "aman, beni görmesin" diyerek, kendini yanında oturanın arkasına doğru âdeta attı; yüzünü duvar ile yanındakinin sırtı arasına sakladı. Ak saçlı adam yürüyüp gittikten sonra doğruldu. Suratı kızarmış, nefesi sıklaşmıştı,

"— Bu adama dayanamam. Şimdi 'elimi öp' dese, öperim ve herşeyi bir tarafa bırakırım.." dedi.

Keçelinin "bu adam" diye bah settiği, İnönüydü.

Yıllar yılı birlikte mücadele vermenin yarattığı görünmez bağlar, CHP'den kopanları etkilemektedir. Nitekim iç mücadele, ayrılma, hattâ GP'nin kuruluş hazırlığı safhalarında Feyzioğlu ile birlikte hareket eden Vefa Tanır, Enver Güreli, Fenni İslimyeli ve Zarife Koçak, iş ciddiye binince, yeni partiye girmemişlerdir. Bunlardan Zarife Koçak, girmeme gerekçesi alarak, "vefa hislerim mânidir" demiştir. İ

Bu tedirginlik, partinin kurulduğu Cuma günü, kurucularda dahi vardı.

"Kabak Partisi"

Feyzioğlu ve etrafındakiler, partiyi Cuma günü akşamüzeri kurdular. İsim belli olmadan önce Feyzioğlunun etrafında daima 3040 kişi çevreleniyor, kayserili Profesör de, bir genel başkan çalımı içinde, gazetecilere fiyakalı demeçler veriyordu. Hattâ öğleyin, Feyzioğlu, sayısız demeçlerinden birini gazetecilere yazdırırken, Mustafa Uyar "şunu da söyle" gibi bir eda ile kulağına fıslamaya kalkınca, Feyzioğlu fena halde kaşlarım çatmış ve Uyarı bir güzel haşlamıştı. O, tam bir genel başkan, etrafındakiler ise bağlılık ve hizmet yarışma çıkmış mücadele arkadaşları idi!

Ama, nezaman ki isim üzerinde görüşmeler sona erdi ve dilekçeyi kapanlar kendilerini makam odasında bekleyen Faruk Sükana koştular, o zaman herkeste bir gariplik, bir hayalkırıklığı başladı. Koridorlarda münakaşalar, ismi beğenmiyenlerin tenkitleri açıkça görülüyordu. Hattâ Şevket Raşit Hatipoğlu, partiye girmekten, kurucu olarak imza atmaktan dahi vazgeçmişti.

Feyzioğlunun etrafındaki gösterişli halka ise o anlarda kaybolu-vermişti. Genel Başkan, isim açıklandıktan sonraki demecini yazdırırken, etrafında, sabahki gibi 3040 kişi değil, sadece 1 kişi -Arif Ertunga- vardı.

İsim, hayalkırıklığı yaratmıştı. Toplantı başladığında herkesin gözünde bir ümit ışığı vardı. En az, "Cumhuriyet Halk Partisi" kadar etkili ve güzel bir isim bulacaklarından emindiler.

Ama müzakereler ilerlediğinde bir bıkkın kurucu, önündeki kâğı-

da şunu yazdı: "Kabak Partisi!"

Sonra bu kâğıt gazetecilerin eline geçti.

İşler gerçekten kabak tadı vermeğe başlamıştı. 50 civarında isim teklif edilmiş, ama hiç biri tatmin edici nitelikte görülmemişti. Biraz anlamı olan eli yüzü düzgün isimler ise çoğunluğu sağlıyamıyordu. Aslında oylamalar, bir aldatmacadan ibaretti. Feyzioğlu, Paksüt ve Melen, "Güven Partisi" ismini daha önceden kararlaştırmışlar, fakat bu kararlarını açıklamamağa yemin etmişlerdi. Hattâ o sırada, "Güven Partisi" yazılı büyük boy bir genel merkez tabelâsı boyanmakta idi.

Anlamsızlığın anlamı

Feyzioğlu ve arkadaşlarının, siyasi anlamı bulunmayan, partinin, yelpazenin neresinde yer alacağını, hangi seçmene hitap edeceğini müphem bırakan bir ismi tercih etmeleri boşuna değildir. Bunun iki sebebi vardır: Birincisi, Feyzioğlu hem AP, hem CHP ve hem de diğer küçük partilerin oylarına göz dikmiştir. Bu bakımdan, "Kemalist Halk Partisi" ismi kabul edilse AP'li, "Demokrat Türkiye" ismi kabul edilse CHP'li oylardan ümidi kesmek gerekecektir. İsminde "Demokrat" kelimesi bulunan bir partinin üyesi olmak, üstelik kendilerini aileleri ve çevreleri içinde zor durumda bırakacaktır. Anlamsız isimde karar kılmanın ikinci sebebi ise, partiyi kuranların fikrî beraberliklerinin bir "fikir salatası" manzarası göstermesidir. Liberal Çelikbaş da bu partidedir, bir zamanlar "sosyalistim" demekten çekinmeyen Kırca da... Sedat Çumraİl, Kemali Beyazıt gibi statükocular da bu partidedir, genç "ihtilâlci'" İrfan Solmazer de... Bir zamanlar devrimciliğin ve sola açılışın CHP içinde önderliğini yapmış olan ve yönetim kurullarında işçilere kon tenjan ayrılmasını teklif eden Feyzioğlu ile ona bu yüzden "Sen sınıf kavgasını körüklüyorsun" diyen Melen aynı partidedirler. Alâ meriken politikacı Arif Ertunga ile muhafazakâr milliyetçi Şevket Rafit Hatipoğlu yanyanadırlar. Bu yüzden isim görüşmelerinde teklif edilen "Demokrat", "Liberal", "Muhafazakâr", "Merkez", "Milliyetçi".. gibi bir anlam taşıyan, siyasî yer belli eden kelimeler ısrarla reddolunmuştur. Meselâ "Milliyetçi" kelimesinin isimde yer alması, İhsan Kabadayı tarafından teklif edildiğinde, teklif 14'e 19'la reddedilmiştir. Başta Hatipoğlu olmak üzere yeni partinin AP'ninkini andıran bir "milliyetçi politika" izlemesini isteyenler, bu red keyfiyetini öfke ve hayalkırıklığı ile karşılamışlardır. Hatipoğlunun, kurucular listesini imzalamakta uzun süre direnmeşinin önemli bir sebebi budur. Kabadayı da geç imzalayanlardan dır.

Herkesi memnun etmek için yola çıkıldığından, sonuç kimseyi memnun etmemiştir. Görüşmeler sırasında birisi "Memleket Partisi" ismini teklif etmiş ve gerekçesini, elindeki yazılı kâğıttan şöyle okumuştur:

"— Memleket Partisi dersek, hem fellâhların filân endişesi bertaraf ölür, hem de milliyetçilik fikri ifade edilir."

Görüşmeler bir ara iyice sertleşmiştir. Feyzioğlu ve Ertunga, gazetecilere "ismin yarım saat içinde belli olacağını" söyledikten birkaç dakika sonra, bir saat önce gazetecilerin önünde Genel Başkan tarafından azarlanmış olan Mustafa Livar, alı al - moru mor, dışarı fırlamış, "ismin iki saat sonra bile belli olmıyacağını" sinirli bir eda ile söylemiştir. Uyar içeri girdikten sonra Ertunga çıkmış,

"— Siz Uyara bakmayın, isim yarım saat sonra belli olacak" demiştir.

Kuruluşa revnak veren, Ahmet Üstünün iltihakı olmuştur. Bir ara toplantıya Ahmet Üstün getirilmiş, az sonra Ertunga ortaya bir mektupla çıkmış ve bunun Ahmet Üstünün istifa mektubu olduğunu bildirmiş, GP'nin basın sözcülüğünü yapan bir AP'li gazeteciye,

"— Şunu postaya alıver" diye vermiştir.

Daha, mektup bu AP'li gazetecinin cebindeyken Üstün, toplantıdan çıkıp gazetecilerin yanına gelmiştir. Kendisine ilk soru, "İstifanızı postaya verdiniz mi?" olmuş ve Üstün, buna "Evet" diye cevap vermiştir.

G.P.'nin tabelâsı

Değirmeni anladık, ya suyu?

"Sivri Solcular" -bu tâbir Üstüne aittir- partiyi ele geçirdikleri ve tasfiyeleri imkânı kalmadığı için istifa ettiğini bildiren Üstün, bu tâbirle neyi kastettiği sorulduğunda,

"— Komünizme kadar gitmiyor" demiştir.

Kendisinin bir toprak ağası olduğu yolundaki iddiaları cevaplandıran Üstün,

" —Dünya sınırları içinde bir tak kiremidim yok" demiş ve şunu eklemiştir:

"— Sadece, 312 dönüm kıraç toprağım var.."

Eğlenceli saatler bittiğinde kurucular, suratları asık, koridora in-

Bir Görüş

Anayasa Mahkemesinden Şikâyet

Prof. Dr. Faruk EREM

Pek açıkça olmamakla beraber Anayasa Mahkemesinden bazı şikâyetlere rastlanmaktadır Acaba bu şikâyetler haklı mıdır? Şikâyetlerin pek çoğu Anayasa Mahkemesinden, ona verilmemiş yetkileri niçin kullanmadığını kanamak niteliğindedir. Bir baloma Anayasa Mahkemesinden değil, Anayasadan şikâyetçi olmak gerektir.

Anayasa Mahkemesi, görevleri eksiksiz gösterilmiş bir anayasal organ olursa gerçek anlamım kazanır. Anayasa Mahkemesinin "yargılama erkin"e girdiğini iddia etmek doğru olmaz. Anayasa Mahkemesi üç erkin üstünde olmalıdır. Zira Anayasa Mahkemesi, Anayasanın kişiye getirdiği teminat olarak değil, Anayasayı korumak için düşünülmüş bir teminat saydır. Bu açıdan kişiye sağlanan ancak dolayısiyle bir teminattır. Üç kuvvetin ayrılığı kuralı, kuvvetin anlamına göre değişik sonuçlar verir. Eğer Devletin görevlerinin yerine getirilebilmesi için üç ayrı kuvvete ve bunların birbirinden ayrı kalmasına duyulan ihtiyaç bu kurala yer vermiş ise, Anayasa Mahkemesinin üç kuvvetten herhangi birisine dahil olmaması lâzımdır. O halde Anayasa Mahkemesi "yargı erki" içinde de değildir. Anayasa Mahkemesi üyelerinin "Yüksek Hâkimler Kurulu"nca seçilmemesi sebebi de bunu gösterir.

Üç kuvvetin ayrılığı kuralının sonuçlarından biri de üç kuvvetin birbirine karşı bağımsızlığıdır. Aynı Devletin görevlerini yerine getirecek kuvvetler arasındaki bağımsızlık bunlar arasında "anayasal denetim"e ihtiyaç gösterir. Sadece kanunların Anayasaya aykırılığını denetleyen bir mahkemenin siyasal dengeyi, anayasal denetimi sağlayabilmesine imkân var mıdır? Anayasa Mahkemesinin, Anayasaya aykırı düşen her çeşit uygulama eylem ve işlemlere ilişkin çekişmelerin çözüm yeri olması lâzımgelirdi.

Anayasaya uygun kanunların Anayasaya aykırı şekilde uygulanmaları mümkündür. Geniş anlamda "siyasal sorum"un bu ihtiyacı karşıladığı ileri sürülmemiş değildir. Fakat yerleşmiş demokratik düzenli memleketlerde dahi bunun yeterli olmadığı görülmüştür. Anayasaya ayları kanun veya bükümler zamanla ayıklandıktan sonra Anayasa Mahkemesi, bu çeşit kanun veya hükümlerin yenisi yapılırsa, onları iptal edecek sürekli, fakat işi, olmayan bir organ halinde devam edecektir. Bu suretle Yüce Mahkeme, sonu olmayan bir gelişme diye de isimlendirilmesi mümkün demokrasiye hiç bir şey eklemeyecek ve yetkisiz bir kuruluş haline gelecektir.

"Gerekli müesseseler kurulmazsa demokrasi işlemez" haklı düşüncesinden hareket edilmiş, fakat kurulan Yüce Organa verilmesi zorunlu yetkiden kaçınılmıştır. "Müesseseler kuruldu, demokrasi yine İşlemiyor" gözlemini benimsiyorsak, kusuru demokraside veya toplumun ona henüz elverişli olmadığında aramak doğru değildir. Aksamanın sebebi, müesseselerin yetkilerinin sebepsiz kısılmasıdır.

Anayasanın ancak bu yönde değiştirilmesi -doğru deyimle takviyesi- haklı olabilir.

mişler, Feyzioğlu ismi açıklamıştır. İsmi açıkladıktan sonra verdiği ilk demeçte Feyzioğlu, "mal-mülk sahiplerine güven vermek" hususu üzerinde dikkatle durmuştur.

İsim, taraftarlar üzerinde hayalkırıklığı yaratmış ve derhal alay konusu olmuştur. Besim Üstünel, ismi öğrendiğinde ciddi bir. ifadeyle sormuştur:

"— Feyzioğlu, kayserili diye kendisine güvenilmiyeceğinden mi endişeleniyor acaba?"

İn misiniz, cin misiniz?

İsimdeki müphemiyet ve anlamsız İlk-programda da ortaya çıkmıştır. Bu programı inceleyenler teferruata boğulmakta, partinin gerçek karakterini bir türlü anlıyamamaktadırlar. Hem "petrollerin millîleştirilmesi'nden, hem de "devlet kesiminin özel sektör lehine daraltılması"ndan bahsedilmekte; hem "ıslahatçılıktan, "sosyal adalet'ten bahsedilmekte ve hem de "mevcut düzenin itina ile korunacağı" ifade edilmekte; kendilerininkinden daha reformcu bütün görüşler rahatça "Anayasaya aykırı", "komünist" diye damgalanmaktadır.

Feyzioğlu, partisinin programının ana' hatlarını, geçtiğimiz haftanın sonunda Cumartesi günü bir basın toplantısında açıkladı. Ama bu açıklamadan pek bir şey anlaşılmadı. Feyzioğlu, "Partinizin siyasî yelpazedeki yeri nedir?" sorusuna, cevap olarak, sadece,

"— Biz atatürkçüyüz" dedi.

Türkiyede en soldan en sağa bütün partiler atatürkçü olduklarını iddia ettiklerine göre, Feyzioğlunun partisinin yeri, elbette ki bu geniş alan içinde bir yerde idi. Ama nerede? Bu tutum, bir hafta önce Tahsin Banguoğlunun ileri sürdü ğü "Bunların yeri yoktur. Halü ahvale göre sağa sola kayarlar" şeklindeki teşhisini doğrulamış oluyordu.

Basın toplantısında, programın bütün maddeleri dağıtılmamıştı. Gazetecilerin merak ettikleri, talep ettikleri kısımlar hemen teksir edilip veriliyordu. Fakat programın 20. maddesini isteyen bir gazetecinin isteği, ısrarla duymazlıktan gelindi. Gazetecinin, şahsî gayreti ile öğrenebildiği "Anayasa Düzeninin Temellerinin Korunması" başlığını taşıyan maddenin metninde ilgi çekici bir ifade tarzı vardı ve Dinçerin meşhur "Temel Hakları Koruma TaSansı"nı hatıra getiriyordu. Gazetecinin, bu maddeye dayanarak sorduğu,

"— Anayasa düzenini korumak için yeni kanuni tedbirleri gerekli görüyor musunuz?" şeklindeki soruya Feyzioğlu önce,

"— Türkiye de yeni kanun çıkmaz diye bir şey yok" şeklinde cevap verdi. Sonra bu sözleri İle herhangi bir tasarıyı desteklediği anlamının çıkarılmaması gerektiğini, Dinçer Tasarısı veya benzerleri Meclise gelirse, GP yetkili organlarının bunu görüşüp o zaman karara bağlıyacağını bildirdi.

Basın toplantısından ayrılan gazeteciler, bu bol teferruatlı programdan, GP'nin köy el sanatları ve şehirdeki pis hava konusundaki görüşlerini öğrenmişler, fakat kafalarındaki asıl sorulara cevap alamamışlardı. Toplantıyı izleyen bir yazar,

" —Programda unutulan tek şey, göllerdeki kurbağaların nasıl temizleneceği.." dedi.

Arkadaki hesap

İsim, amblem, program hazırlanır, genel merkez açılırken ve gazetelere her gün büyük iddialar taşıyan demeçler verilirken, Türkiyede çok kimsenin merak ettiği husus, GP'nin gelişip, gelişmiyeceği idi. GP'ye geçen Mazhar Basaya göre parti gelişecek ve belki "1 milyon oy alacak" tı. Basa, bu iddiasını şöyle izah etti:

"— Bizimle birlikte ayrılanlar hep, vilâyetlerinde nüfuzlu daire-i intihabiye sahibi kişiler. Oy sürüklerler.."

Bununla birlikte Basa, kendilerinin "mebus seçilememe ihtimalini de kabul ediyordu. Ama böyle olsa bile, CHP'nin bundan kârlı çıkmıyacağını iddia etti ve şöyle dedi:

"___Biz mebus gelmezsek, getirmeyiz de!."

Basanın kastettiği, CHP aleyhine çalışmak ve CHP'nin mebus getirmesini önlemekti.

GP'ye yakın çevrelerde şu günlerde daha da ilginç bir hesaptan bahsedilmektedir:

"— Amerikalıların yaptığı incelemeye göre, AP'nin asıl oy nisbeti yüzde 46 imiş. 1965'te alman yüzde 56'yı olağanüstü şartlarla izah ediyorlar. AP 1969'da yüzde 46 alırsa iktidara tek başına gelemez. Biz yüzde 10 alacağız ve bugünkü yüzde 56'lık AP çoğunluğu 1969'da GP + AP koalisyonu ile aynı oranda sağlanacak..."

Baha teşkilâtım dahi kurmamış bir partinin yüzde 10 oy ümit edebilmesi için güvendiği bazı şeyler olması lâzımdır. Kurt politikacılar, Türkiyede 67 il ve 700'ü aşkın ilçe bulunduğunu, bir yerde teşkilât kurmak için asgari bir hesapla 1000 liraya ihtiyaç varsa, Türkiye çapında teşkilât kurabilmek için en az 1 milyon liranın şart olduğunu söylemektedirler. GP ileri gelenleri ise bu konuda çok kararlı görünmekte, teşkilâtı hemen tamamlayıp, sonbaharda mahalli seçimlere girmekten dem vurmaktadırlar. O halde, gerekli finansman kaynakları sağlanmıştır! "Allahtan başka kimseden korkumuz yok", "Maskeli - maskesiz komünistler" gibi sloganları bozuk plâk gibi tekrarlamaya başlayan ve ikinci bir Demirel olarak ortaya çıkan Feyzioğlu, acaba şu sorunun cevabını verebilecek midir:

"— Bu değirmenin suyu nereden?"

C.H.P.

Tekmilden sonra

Bazı çevrelerin, "ne kadar bağırırsak o kadar çok korkuturuz" şeklinde düşündükleri günlerden bir akşam, kalabalık bir başka grup, Mithatpaşa caddesindeki Washington Restoranda, başarı ve beraberliklerini kutlamak üzere toplanmıştı. Sonradan, gazetecilerin "Teneke töreni" adım verdikleri bu toplantı, CHP Merkez Yönetim Kurulu ve Meclis Gruplarının ortaklaşa düzenledikleri bir kokteyldi. Başta Genel Başkan İnönü olmak üzere, hemen bütün CHP milletvekili ve senatörleriyle pek çok gazeteci, bu kokteylde davetli olarak bulunuyordu. Toplantının en neşeli insanı İnönü, elinde portakal suyu bardağıyla dolaşıp salondakileri sohbet ederken, beklenmeyen bir şey oldu: CHP Yozgat milletvekili Celâl Sungur, bir ara İnönünün karşısına gelerek, yüksek sesle,

"— Paşam, Yozgat, arızasız emrinizdedir" dedi. '

Bunu, diğer bazı milletvekili ve senatörlerin verdikleri tekmiller izledi. Salon zafer şenliği yaşıyordu ve saatlerin 19.45'i gösterdiği bir sırada toplantıdan ayrılan İnönü, bu yeni zaferin mutluluğu içindeydi.

Geçtiğimiz hafta Cuma akşamı cereyan eden bu olay, CHP için, Partinin geçmiş olaylarla ilgisini kesen tam bir çizgi niteliği taşıyordu. Hattâ o kadar ki, o pek eğlen-

Ecevit Zonguldakta
Kabuk atma faaliyeti

celi Gülek vodvili bile en kısa zamanda unutuldu. CHP, her kademesinde Genel Başkan İnönünün talimatına uyarak, bir hafta gibi? çok kısa bir zaman içinde "derlenip toparlandı".

CHP kurmaylarının hafta içindeki ilk işleri, "kritik bölge" tâbir edilen bölgelerdeki durumu yerinde İncelemek oldu. Bu amaçla Mustafa Ok, Selâhattin Hakkı Esatoğlu, Orhan Birgit, Hüdai Oral, Muzaffer Karan, Hüseyin Atmaca ve Muammer Erten Balıkesir, Konya, Denizli ve Kayseri de, ayrı gruplar halinde, gerekli nabız yoklamalarım yaptılar. Sonuç gayet sevinç vericiydi. Ayrıca, gerek bu illerde ve gerekse GP şeklini alan ÇEP'çilerin borusunu öttürenlerin bulunduğu diğer birkaç ilde, partili ve partisiz yurt» taşlar -özellikle de partililer- büyük bir azim içindeydiler. Çünkü buralarda CHP'den ayrılmak için baş çekenler, istisnasız, bölgelerinde sevilmeyen kimselerdi ve bunların CHP'ye fayda değil zarar getirdiğini bilmeyen yoktu. Bu yüzden, Partiden kopan bir-iki kişiye karşılık yüzlerce kişi, sanki bu günü beklermişçesine, parti merkezlerine gelerek kayıtlarım yaptırıyor, Genel Merkeze bağlılık telgrafları çekiyorlardı. Bunların birleştikleri noktalardan birisi de, bundan böyle "zenginin malının züğürdün çenesini yormıyacağı"ydı. Yani bundan böyle, konuşacakları herşeyin kendi yararlarına olacağına inanmışlardı

Görev bölümü

Teşkilât bu şekilde yerine oturur ve CHP her yanda gerçek taraftarlarına kavuşurken. Genel Merkez yöneticileri de sürekli bir çalışma içinde bulunuyorlardı. Bir yandan, TBMM Grupları kendi aralarında görev bölümü yapıyor, bir yandan da Genel Merkezde toplanan komisyonlar yeni çalışma programları hazırlıyorlardı. Nitekim, Merkez Yönetim Kurulu üyesi Ali İhsan Göğüşün başkanlığındaki bir komite, propagandada izlenilecek yolu ve yararlanılacak araçları tesbit ederken, Lebit Yurdoğlu başkanlığındaki bir başka komite de teşkilâtlanma meseleleriyle uğraşmaktaydı.

Bu çalışmalar hafta içinde tamamlandı ve hazırlanan raporlar Merkez Yönetim Kurulunda görüşülerek, sıkı bir elemeden sonra program taslağı ortaya çıktı. Çalışmalar sırasında üzerinde durulan en önemli konu, Partinin her kademesinde "tutum ve üslûp birliği" ni sağlamak için alınması gerekli tedbirler oldu. Bu arada, parti organlarına -lüzumunda kullanılacak- belgeleri hazırlaması için bir Araştırma Bürosunun kurulmasına karar verildi. Halka en yakın, lider niteliğindeki partililerin Ortanın Solunu halka en iyi şekilde anlatabil melerini sağlamak amacıyla "bölge kursları" açılması kararlaştırıldı. Yurt içindeki ve yurt dışındaki işçilerle yakından temas kurmak ve onlara Ortanın Solunu anlatmak için izlenilecek yollarla, işçi sendikaları ve diğer meslek kuruluşlarıyla yapılacak temasların ilkeleri tespit edildi. Türkiyede bugüne kadar uygulanmamış yeni propaganda usulleri üzerinde durularak, bunların nasıl yürütüleceği kararlaştırıldı. Bu arada ekip gezileri, bölge toplantılan ve konferanslar için ayrı bir program hazırlanması uygun görüldü.

Bu çalışma programı önümüzdeki günlerde Merkez Yönetim Kurulunda tekrar görüşülerek kesin şeklini alacak ve yapılacak görev bölümünden sonra derhal uygulamaya geçilecektir. TBMM Grupları

C.H.P.'deki Trafik

Bir çok eski ve samimi C.H.P.'li partilerindeki son hadiseler, bölünmeler karşısında üzgünlerken yurdun dört bir tarafındaki genç CHP. teşkilatındaki canlılık ve azimli tutum insana ilk bakışta çelişme gibi gelebilir. Ama hadise biraz incelendiğinde kolaylıkla görülecektir ki cereyan eden şey bir tabii istihaledir.

Bir hikâye, daha doğrusu bir vaka: İsmet İnönü Başbakandır. Üçüncü kabinesini kurmuştur. Bakanlar Kurulu listesini Cumhurbaşkanı Gürsele götürür. Gürsel bakar, Sağlık Bakanlığında Kemali Beyazıt. "Ne olur Paşam" der, "şu ismi buradan çıkarın. Ben binbaşıydım Sağlık Bakanı Kemali Beyazıttı, Orgeneralim gene Sağlık Bakam Kemali Beyazıt!" İnönü gülümser ve Cumhurbaşkanının arzusuna uyarak yılların Kemali Beyazıtının yerine genç Dr. Kemal Demiri koyar.

Şimdi bu Kemali Beyazıt, biraz da bu vakamın bıraktığı burukluğunun neticesi CHP.'den ayrılmıştır. Maraştaki genç ve ilerici CHP'lerin ve oradaki tarafsız aydınların memnunluğunu anlamamanın imkânı var mıdır? Maraşta CH.P.'den kalkan, bu "Beyazıt Sultası"dır. Partinin böylece kapıları ve pencereleri taze havaya açılmış olmaktadır.

CHP.'den Feyzioğlu Hareketiyle kopanlara bir bakıldığı takdirde görülecektir ki gidenlerin çoğunu mahalli teşkilâtın taze kanının sevmediği, tutmadığı, bölgelerinde iyi isim yapmamış, kendinden bıktırmış kimseler teşkil etmektedir. Bunların zahiren bir kuvvetleri vardır. Ama kuvvetleri seçmen üzerinde olmaktan ziyade profesyonel parti kadrosunun kilit başlarına getirdikleri taraftarları arasındadır. Nitekim bunların varlıkları CHP.'ye oralarda seçim kazandırmamış, buna mukabil bunları CHP. listelerinin hep başına oturtmuştur. Şimdi, çoğu tek parti devrinden gelen veya tek parti devrinin C.HP.'li kodamanlarının yakınları olan bu kimseler şahsî antipatilerinln yarattığı handikaptan CHP.'yi kurtarmaktadırlar.

CHP.'den, aslında, bir sınıf gitmektedir. Onun yerine bir başka sınıf gelmektedir. CHP.'den bir nesil gitmektedir. Onun yerine bir başka nesil gelmektedir. Giden sınıfın, giden neslin kuvvetinin ne olduğu seçimlerde görülmüştür. Gelen sınıfın, gelen neslin kuvveti İse gelecek seçimlerde görülecektir. Şimdi CHP. halkı bulmaktadır. Bundan yıllarca önce olduğu gibi...

Çelişme gibi duran "CHP.'ye karşı uyanan heves ve ilgi"işte bu basit gerçeğin tabii neticesidir.

Kulağa Küpe

Atma, Recep!

Kadircan Kaflı nam zatı bir seyahate götürmüşler. Eski amerikan mallarının faziletini göstermişler. Yedirmişler ve içirmişler. Kadırcan Kaflı da gazetesindeki sütununa çekmiş başlığı: istanbul amerikalılara minnettar!

Biraz -biraz da değil, çokkaba kaçacak ama hani insanın ağzından da böylesine hicap veren bir başlık karşısında ancak bir kelime çıkıyor: Höst!

Kadırcan Kaflı kendisini İstanbul mu sanıyor ne?

da önümüzdeki devrede yoğun bir çalışmaya gireceklerdir. Özellikle çalışanlarla ilgili kanunların aksayan yönleri tekrar gözden geçirilecek ve yeni değişiklik teklifleri getirilecektir. Ayrıca, gerekli görülen konularda Meclis araştırması ve Genel görüşme açılması için de çaba sarfedilecektir. ÇEP'çiler boylarının ölçüsünü aldıkları için. Grupların Genel Merkezle tam bir işbirliği içinde olduğu bu devrede artık çatlak sesler de duyulmayacaktır.

Demir asâ, demir çarık

Böyle yoğun bir çalışma devresine hazırlanılırken Genel Sekreter Bülent Ecevit de yurt gezilerine devam ediyordu. 13 Mayıs Cumartesi günü Zonguldağa giden Ecevit, burada binlerce partili ve işçi tarafından karşılandı ve özellikle maden işçileri kendisine "Hoş geldin, baba' şeklinde hitabederek, büyük tezahürat yaptılar. Âmirlerinin bütün baskı ve tehditlerine rağmen, pek çok işçi Ecevitin konuşmasını dinledi. Ecevitin ertesi gün Karadeniz Ereğlisinde yapmış olduğu konuşma da aynı şekilde binlerce kişi tarafından dinlendi, Zonguldakta "türk demokrasisi, duygu ve yalan üzerine kurulu politikadan düşünce ve inanç üstüne kurulu politikaya geçiş dönemindedir" diyen Ecevit, Ereğlide de "sosyal adalet anlayışı içinde çalışan özel teşebbüse yardıma olunacağını" belirtiyordu.

İdare

Gezideki skandalcı

Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Müsteşarı Sedat Tolga,

"— Mahkeme yoluyla tahsil edilecek" dedi.

Böylece, 1967 Türkiyesinin tipik bir skandali resmen doğrulanmış oluyordu.

Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Müsteşarı ile AKİS muhabiri arasındaki görüşme haftanın başında Pazartesi akşamüzeri cereyan etti.. Aynı gün öğleden önce İstanbulda bulunan Turizm ve Tanıtma Bakanı Nihat Kürşad, Bakanlığı aradı, söz konusu skandal ile ilgili evrak ve fotokopilerin acele olarak kendisine iletilmesini istedi. O gün bir basın toplantısı yapacak olan Kürşad, bu konuda bir soru ile karşılaşacak olursa hazırlıklı bulunmak istemişti. Bir yüksek dereceli memur, Bakanın bu talimatı üzerine, öğleden sonraki ilk uçakla İstanbula uçtu. Memurun elinde bir çanta vardı.

Çantadaki evrak ve fotokopiler. normal bir ülkede basını günlerce meşgul edecek bir olayın delilleri idi. Müsteşar, meseleyi AKİS'çiye Pazartesi günü şöyle izah etmişti: Tanıtma Genel Müdürü ümit Halit Demiriz, 1965 yılında yurt dışında bulunduğu bir sırada devletten avans olarak aldığı önemli miktarda dövizin hesabım bugüne kadar verememiş ve mesele mahkeme konusu haline gelmişti.

Olaya adı karışan memur ne kadar yüksek dereceli olursa olsun, olay onun memuriyet hayatım sona erdirecek nitelik taşımaktadır. Ama memleket Türkiye ve hele zimmetine geçirdiği devlet parasının hesabım veremeyen yüksek dereceli memur da Başbakanın yakını -ve şu anda gezi arkadaşı- olunca, sonuç hakkında daha değişik ihtimalleri de düşünmek mümkündür. Ümit Halit Demiriz, bu satırların yazıldığı sırada, hariciyeci eşi Birsen Demirizle birlikte, Başbakan Demirelin refakatinde renkli ve mutantan Avrupa gezisine devam etmektedir. Demiriz ve eşi, Demirel ailesinin dostlarıdır. Gazetelerde sık sık, Nazmiye Demirel ile Birsen Demirisin -eski ismiyle Birsen Topçuoğlu- birlikte resimleri boy göster-

Bayan Demirel ve Birsen (Topçuoğlu) Demiriz
Dostâne ilişkiler!

inektedir. Ümit Halit Demiriz ise Başbakanın Pakistan ve İran gezilerine katılmış, şimdi de Almanya heyetine dahil olmuştur. Gezi öncesi devrede de Ümit Halit Demirizi makamından arayanlar, nerede olduğunu soranlar, sık sık, "Demirelin yanında", "Başbakan çağırtmış" gibi cevaplar' almaktaydılar. Son gezilere ise, Türkiye gazeteleri hakkında Başbakana özetler sunmak için katıldığı ifade edilmiştir. Halbuki bu işi, meselâ bir Tamuna Genel Müdürüne kadar, yapabilecek çok kimse vardı.

"Farkında mısınız, hanımefendi?"

Demirizlerin Başbakanın son gezisine ailecek katılabilmeleri ise, gerek Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ve gerekse Dışişleri Bakanlığı çevrelerinde hayret uyandırmıştı. Başbakanla birlikte Almanyaya gidecek olan "neşeli heyet" Esenboğadan yola çıkacağı sırada vukubulan bir olay, Demiriz ailesinin kendine güvenini ortaya koyacak niteliktedir. Turizm ve Tanıtma Bakanlığından heyete dahil olacak bir fotoğraf ile filmcinin isimlerinin yolcu manifestosuna konulmasının unutulduğu Birsen Demirize duyurulunca, Bayan Demiriz, Dışişleri Protokol Genel Müdürü Şefik Fenmeni bu yüzden âdeta azarlamış ve ondan şu cevabı almıştır:

"— Hanımefendi, siz kiminle konuştuğunuzun farkında mısınız? Ban, bir Umum Müdürüm! Ya, sizin sıfatınız nedir? Çekilin gidin, bana muhatap olmayın!."

Tanıtma Genel Müdürünün, zimmetindeki , dövizi bu kadar zaman içinde kapatmama pervasızlığını, İktidarın zirvelerine yakınlığından alması pek muhtemeldir. Bu avansın kapatılması için Maliye Bakanlığı ile Turizm ve Tanıtma Bakanlığı arasında ve Bakanlık içinde uzun zamandır devam eden ve şimdi tahkikat dosyasını iyice kabartan yazışmalara karşı Demirizin tepkisi tam bir vurdumduymazlık olmuştur. Hattâ Almanya gezisinden Önce, Bakanlıkta bir ilgilinin, Demirizi ikaz edince, ondan şu cevabı aldığı ifade edilmektedir: "Ben meseleleri birinci adamlarla konuşurum."

Bakalım, artık bir dâva konusu haline gelmiş olan ve 9.5.1967 tarihinde Maliye Bakanlığına intikal eden skandali örtbas etmeğe "birinci adamlar" koşacaklar ve Demirizi kurtaracaklar mıdır?

Ümit Halit Demiriz
Her devirde bir skandal

Skandaller sağolsun

Meselenin başlangıcı, Demirizin, 1965 yılında Tahran Turizm ve Tanıtma Müdürlüğü yaptığı günlere dayanmaktadır. O sırada, 1965 yılı bütçesinin çeşitli tertiplerinden, oradaki müdürlüğün ağırlama ve tanıtma ihtiyaçları için kullanılmak üzere, Demirize döviz olarak avans gönderilmiştir. Demiriz, üzerindeki avanslardan 26 bin 801 türk lirası karşılığındaki dövizin hesabını bir türlü kapatmamıştır. Oysa Demirizin, bu hesabı, Bakanlıktaki ilgili daireye faturaları ile birlikte çoktan vermiş olması gerekmekteydi. Demiriz, Tahrandaki çalışma devresiyle ilgili hesapları verdiğinde, bu 26 bin 801 liralık doların -karaborsa değeri 40 bin T.L. eder- bahsi geçmemiştir. Durum, Dış Tediyeler Merkez Muhasebe Müdürlüğünce, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Muhasebe Müdürlüğüne yazıyla bildirilmiştir. Bakanlık; meseleyi Demirizden müteaddit defalar sormuş, on kadar teyid ve tekit yazısı yazılmış, fakat Demirliden ses-seda çıkmamıştır. Bu yazışmalarla dâva dosyası teşekkül etmiş, Demirizi zimmet ve döviz kaçakçılığından suçlayan bu dosya, Maliye Bakanlığına nihayet bu aynı başında intikal ettirilmiştir. Demiriz hakkında, zimmet ve Türk Parasının Değerini Koruma Kanunu hükümlerine göre dâva açılması ve Hazine alacağının, faizi ile birlikte, hükmen tahsili talep edilmiştir.

Mevzuata göre ,bu durumda Demirisin derhal bakanlık emrine alınması gerekmektedir. Şu anda Demirelin refakatinde bulunan Genel Müdür hakkında normal işlemlerin yapılıp yapılmıyacağı, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ile Dışişleri Bakanlığı çevrelerinde merakla beklenmektedir. Demiriz, nevi şahsına münhasır bir memurdur. Memuriyet hayatı ilgi çekici seyir takip etmiştir: Skandaller ve onları takiben daha yüksek mevkiler... 27 Mayısta masasının çekmecesinde "bazı seksüel malzeme" bulunan meşhur Radyo Müdür Muavini, Demirizden başkası değildir. Demiriz, daha önce İzmir Radyosunda iken skandal mahiyetini taşıyan bir zabıta olayı sebebiyle bakanlık emrine alınmış ve sonra da terfi ettirilmişti. Tuhaf tesadüf; Demiriz, Genel Müdürlüğe getirilişinin hemen öncesinde gazetelere intikal eden bir skandalin de kahramanı olmuştu.

Şu anda Bakanlık, dedikoduyla çalkanmaktadır. Tahkikat kesinlesince cesarete gelen bazı memurlar, Demiriz hakkında kapalı kalmış daha başka konular ortaya atmaktadırlar. Bir habere göre,'Tahrandan ayrılmak üzere iken adına gönderilen ve oradaki bankada çekilmeden kalan 400 dolar civarında bir parayı da Demiriz Cumhurbaşkanının gezisinden önce İrana gittiğinde çekmiştir Oysa bu bakiye avansın da çoktan iadesi veya devri gerekmekte olduğu ifade edilmektedir.

Bu kadar skandale ve şüpheli durumlara adı karışan Genel Müdürün, yılda 10 milyon lirayı bulan neşriyat işlerini piyasaya vermek durumunda olduğu düşünülürse, çalkantı ve dedikoduların ölçüsü anlaşılabilir. Bu meselede, Başbakanın, Turizm ye Tanıtma Bakanının ve Maliye Bakanının -şimdi dosya oradadır- hangi tutumu izliyecekleri günün sorusudur.

Herhalde Demirizin dostları bilhassa Bilgehan nezdinde tavassuta geçmişlerdir.

Derler ki : Teşkilâtlı 23 bin komünist, 1917' de 150 milyonluk bir Rusyayı teslim aldı.

Belki de : Bu Rusyayı 23 bin de değil, 1 Adam teslim aldı.

Ama belki de: 150 milyonluk Rusyayı komünistlere bir gafil, iptidaî zihniyette idare teslim etti.

BOLŞEVİK İHTİLALİ NASIL OLDU?

Son yılların

en önemli yazı serisi

Gelecek Hafta

AKİS te

Yunanistan

Faşizmin eşiğinde

İngiliz ve amerikan basınının, askerî yönetimin her davranışının arkasında büyük bir iyiniyet arama çabalarına rağmen, Yunanistanda yönetim hergün biraz daha faşizme yaklaşma yolundadır. Gerçi rejimin kuvvetli adamı İçişleri Bakanı General Patakos ülkede demokratik düzenin yeniden kurulmasına çalışıldığını söylemektedir ama, kendisine "ne zaman?" diye bir soru yöneltildiğinde, sözlerini başlarında tartmayan bazı politikacılar misali, "kuracağız dedikse, hemen kuracağız demedik ya!" cevabını vermesi kimseyi şaşırtmayacaktır.

Atmadaki gazeteciler, Yunanistanda demokratik düzene dönüşün ne zaman olacağını Patakosun ağ--ından dolaylı yollardan öğrenmeye çalışmamış değillerdir. Örneğin, kendisine, bu düzene dönüldükten sonra politikada kalıp kalmıyacağını sormuşlardır. General Patakos. bu soruyu. "Eğer Yunanistanda demokratik düzen yeniden kurulduğu zaman yeteri kadar genç olursam, gene orduda kalmak isterim" diyo cevaplandırmıştır. Bu cevap da göstermektedir ki, Patakos bile demokratik düzenin yakınlığı konusunda fazla ümitli değildir.

Geride bıraktığımız haftalar içinde batılı basını Yunanistanda demokrasiye dönüş konusunda ümide düşüren tek gelişme, darbe sabahı apartopar tutuklanan altıbin politikacıdan birkaçının, bu arada ihtiyar Papandreunun serbest bırakılmasıyla askerî yönetimin yeni bir anayasa hazırlanmasını kararlaştırmasıdır. Atinada toplanan yirmibeş hukukçu tarafından hazırlanacak bu anayasa, sonradan kamuoyunun onayına sunulacaktır. Gelen haberlere "bakılacak olursa, yeni anayasa, yürütme organının görev ve yetkilerini genişletecek, siyasa] partilerin, böyle olunca da parlâmentonun önemleri azaltılacaktır. Gerçi bugün bütün dünyada, yönetim organının yetki ve görevlerini genişletmek yolunda bir eğilimin yarlığı görülmektedir ama, demokratik düzenlerde yürütme organları da seçmenlerin denetine bağlıdır. Başka bir deyişle, bu organlar da işbaşına, seçimle gelip giderler Eğer Yunanistanda, yürütme görevinden anlaşılan, yetki ve görevleri genişletilmiş bir Kralse, o zaman bir değil, beş anayasa yapılsa, Kralı seçim yoluyla denetlemek mümkün olamıyacağı için, kurulacak yeni düzene demokrasi adını vermek bir aldatmacadan Öteye gidemiyecektir. Zaten daha şimdiden öyle anlaşılıyor ki, olacağı da budur.

Tedbir tedbir üstüne

Geçtiğimiz ayın sonlarında Yunanistanda yönetime el koyan askeri hükümet, son birkaç hafta içinde ülkede demokratik düzenden artakalan son kırıntıları da temizlemiş bulunuyor. Anayasanın kişi hak ve hürriyetleriyle ilgili hükümleri zaten daha darbe sabahı yürürlükten kaldırılmış, suçlarının ne olduğu bilinmeyen altıbine yakın insan daha darbe sabahı Pire açıklarındaki Yaros adasına sürülmüştü. Bunun arkasından, yunan siyasal hayatındaki en önemli solcu kuruluş olan EDA partisi; kanun-dışı ilân edilmiştir. Bilindiği gibi, yunan iç-savaşının sona ermesinden iki yıl sonra kurulan bu parti, içinde komünistler kadar sol kanada mensup bazı aydınları da barındırıyordu. Hattâ, son yıllarda, sosyalist ve

---

Mahkeme eliyle aldığımız tekzib

Adalet Partisi büyük fedakârlıklarla kurulmuştur

Şinasi Osma
AP. *İzmir Milletvekili*

7 Sene evvel maksatlı olarak kaleme aldığım çoğunlukta hakikatlere uymayan 1 mektup istismar vesilesi olmaktadır. O günün karanlık hâl ve *startları içinde yazdığım ve yayınlanır düşüncesiyle Akis dergisine gönderdiğim mektubumda yazılı olan ve ağrandize edilmiş, bulunan ihtilal tasarrufları şahsıma ait olmayıp bit kumandanlık tasarrufudur. Yalnız şu bir gerçektirki bütün bu tasarruflara rağmen, CHP'nin kalesi olan bir memlekette, Demokrat Partililer, başta İdarecileri olmak üzere, hemen hemen hiç denilecek kadar az mağdur edilmişlerdir.*

Çok iyi hatırlanacağı gibi Adalet Partisi filen 1961 Şubatında kurulmuştur. Amma bu partinin gerek hazırlık safhasında ve gerekse kuruluş safhasında bir çok müşküllerle karşılaşılmış, örfi idarelerde hesaplar verilmiş, tehditlere maruz kalınmış ve hatta bazen de tavizler verilmiştir.

Eminsu davasını ilk defa cesaretle ele alan Akis dergisinin sahibine, dergisinde yayınlanır düşüncesiyle, rüşveti kelâm olarak bir mektup yazdım. Bu mektup muhteva bakımından düşünüşüme ve anlayışıma aykırı olduğu gibi yapılan tasarruflara da uymamaktaydı. Amma, buna o günün hâl ve şartlan İçinde bir zaruret vardı.

Şahitler:

Malatya için (Vali Nazım ARDA, İnhisarlar Baş Müdürü Nasır YA2ICIOĞLU, DP eski İkinci başkanı Avukat Talât BARIŞ, Diş Tbb. Kemal ÖZMUMCU, bugünkü AP 11 Malatya milletvekilleri ve teşkilâtı)

radikal eğilimliler komünistleri azınlıkta bırakmışlardır. Kurulduğu yıl yapılan genel seçimlerde yalnızca 10 milletvekilliği kazanan EDA, en büyük başarıyı 1958 seçimlerinde göstermiş ve 79 milletvekilliği almıştır. Ondan sonra yapılan seçimlerde EDA'nm devamlı oy kaybettiği görülmektedir. Son yıllarda ise aldığı oylar yüzde 10 ile 15 arasında donmuş görünüyordu. Fakat şimdi, hakkında alınan karar sonunda yunan halkının gözünde bir martir durumuna gelen bu solcu partinin, eğer Yunanistanda demokrasiye, dönülürse, eskisinden çok daha kuvvetleneceğinden şüphe edilmemelidir.

Askerî hükümet, EDA partisini kanun-dışı ilân ettikten kısa bir süre sonra solcuların etkisi altında olduğunu ileri sürdüğü bazı başka kuruluşları da kapatmıştır. Bu kuruluşların sayısı üçyüze yaklaşmaktadır. Onun hemen arkasından da, bütün siyasal partilerin lâğvedildiğini bildiren bir kararname yayınlanmıştır.

Yeni yunan hükümetinin hışmına uğrayan kuruluşlar arasında Ortodoks kilisesi de bulunmaktadır.

Andreasın çilesi

Fakat şu günlerde Yunanistanda hiçbir kuruluşun veya kimsenin başına gelenler, ihtiyar politikacı Papandreunun oğlu Andreasın başına gelenler kadar acıklı değildir. Ordu içindeki solcu subaylar tarafmdan kurulduğu ileri sürülen, fakat bu konuda yapılan soruşturma ve yargılama sonucunda sanıldığı kadar korkunç görünmeyen Aspida teşkilâtına adı karıştığı iddiasiyle, darbenin ilk gününden başlıyarak, yeni yöneticilerin hışmını üçerine çeken Andreas Papandreu, geçen halta, bu konuyla ilgili olarak soruşturmaya tutulduktan sonra demir parmaklıklar arasına atılmıştır. Bu arada, Andreasın kurşuna dizileceği yolunda bazı söylentiler de çıkmış, fakat bütün başkentlerde doğan tepki üzerine, darbeciler bu söylentiyi hemen yalanlamak zorunda kalmışlardır.

Bununla beraber Andreas hakkında bugün yalanlanan söylentilerin yarın gerçekleşmiyeceğini hiç kimse şimdiden kestiremez.

GEÇEN HAFTA DÜNYADA

ORTAK PAZAR — Altı Batı Avrupa devleti arasında kurulmuş olan Avrupa Ekonomik Topluluğu, denilebilir ki, geçtiğimiz hafta en hareketli günlerini yaşadı. Kendi partisinden gelen muhalefete rağmen Avam Kamarasından Ortak Pazara katılma kararını geçiren İngiliz İşçi Hükümeti, geçen Perşembe günü, Avrupa Ekonomik Topluluğunun Brükseldeki kapısını çalarak, Topluluğun Bakanlar Konseyi Başkanı Van Elslande'ye İngilterenin Ortak Pazara ve Euratom'a üye olmak istediğini bildirdi. İngilterenln bu müracaatının üzerinden yarım gün bile geçmeden, İrlanda ve Danimarka da aynı kapıyı çaldılar ve aynı isteği açıkladılar. Öteyandan İngiltere. İrlanda ve Danimarkanın Ortak Pazarın kapısını çaldıkları sırada bu kuruluşun altı üyesi de, kendi aralarında, Avrupa Demir ve Çelik Birliğinin, Euratom'un ve Ortak Pazarın 1 Temmuz 1967'de birleşecek olan yürütme organlarının başına kimi getireceklerini araştırmakla uğraşıyorlardı. Bilindiği gibi, 1965 Haziranında Ortak Pazar Komisyonunun ve onun başkam Dr. Halistein'ın yetkileri konusunda Fransanın çıkardığı buhrandan sonra, bu ÜÇ kuruluşun yürütme organlarının önümüzdeki Temmuz ayında birleştirilmesi kararlaştırılmıştı. Ancak, General De Gaulle'le bir türlü anlaşamayan Dr. Hallstein bu haftanın başında Federal Almanya Başbakanı Klesinger'e yazdığı bir mektupla bu birleşik yürütme organının başına gelmek istemediğini açıklayınca, ortaya şimdi, bu görevi yüklenecek bir adam bulmak sorunu çıkmıştır. Şu satırların yazıldığı sırada, Avrupa basım» Dr. Hallstein'ın yerine bulunan en kuvvetli adayın eski belçikalı bakanlardan Jean Rey olduğu noktasında birleşmektedir.

SURİYE — Suriyede işbaşına gelmiş bütün yönetimlere güçlük çıkarmakla ün kazanmış olan Sam Çarşısı, geçen hafta Baas yönetimini bir kere daha uğraştırdı. Özellikle Müslüman Kardeşler teşkilâtı tarafından alttanalta yapılan kışkırtmalar sonunda çarşıda gene dükkânlar kapandı, esnaf gene greve çağrıldı ve Baas yönetiminin demir etti otoritesine rağmen, bu çağrıya katılanların sayısı hiç de az olmadı. Suriyeli mollalarla yakın ilişkileri pek iyi bilinen Şam Çarşısı esnafının galeyana gelmesinin bu defaki nedeni, görünüşe bakılırsa, Suriye ordusunun organı olan "Halk Ordusu", dergisinde yayımlanan bir yazıdır. Bu derginin başyazarı İbrahim Halasın im* zasını taşıyan yazıda, islâm dininin, arapları eski değer yargılarına bağlı tutan, kaderci bir din olduğu, bu yüzden arap halkının sefaletten kurtulamadığı ileri sürülmekte ve artık bu hurafelerin bir kenara atılması istenmektedir. Suriyeli mollaların bu yazı karşısında gösterdikleri tepki, Baas yöneticilerini epeyee güç duruma düşürmüş olmalı ki, Baasçılar geçen hafta bir yandan bazı din adamlarını tutuklarlarken, öteyandan da İbrahim Halası işbaşından uzaklaştırmışlar ve eski başyazarı Suriyede karışıklık çıkarmaya çalışan bir amerikan ajanı olarak suçlamışlardır.

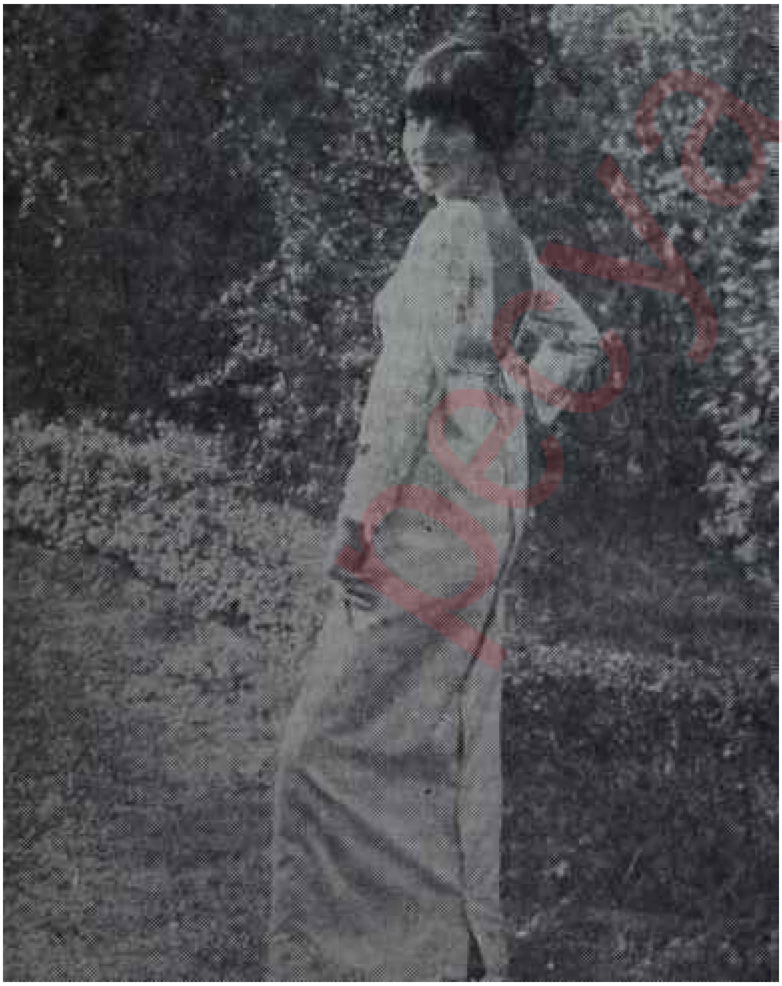
BUNLAR DA OLDU

Tüli'den haberler

Modaya merak sardı

Ankarada bir film çeviren Fikret Hakan -asıl adı Bumin Çitarak-, boş saatlerini de oldukça dolu geçiriyor: her akşam bir başka gençkızla buluşarak, listesindeki ucuz kadınların sayısını kabartmağa çalışıyor. Hakan, bu arada modaya da merak sarmış olmalı ki genç mankenlerle arkadaşlık edip, mini etek üzerinde tartışmalar yapıyormuş. Hattâ, manken arkadaşlarının hatırı için, kendisine göre genç sayılan toplantılara bile gitmekten geri kalmıyormuş. Ama, güzel mankenler arasında süksesi bulunduğu söylenemez. Başak, Nur, Fatoş grupu, bu reklâm meraklısı artist ile ilgi kurmaktan hiç hoşlanmıyorlar.

Manken Başak değişik bir kıyafette
Reklâm meraklılarına iş yok!

Bütçe böyle denkleştirilir!

Türkiyede yalnız devlet bütçesi değil, klüp bütçeleri de açık veriyor. Meselâ Ankara Golf Klübü malî bir kriz geçiriyordu, üyeler hemen kolları sıvayıp bir "Casino du Liban Gecesi" düzenlediler. Gecenin klübe sağladığı gelir, sıkı durunuz!- 25 bin lira. Artık, bütçe denkleşmiş durumda. "Casino du Liban" da bir gececik geçirmek, Ankaranın monoton »gergin havasından bıkanlara da çok iyi geldi. Düzenleyiciler de doğrusu iyi çalışmış, iyi bir gece hazırlamışlardı. Herkes oturacak yer, yiyecek yemek buldu, orkestra sürekli çaldı, oyun masaları da durmadan işledi. Bu geceye biraz da amerikan yardımı karıştı denirse, yanlış olmaz. Çünkü' klüp Salonlarında türkçe kadar amerikanca da konuşuluyor, oyun masalarını da amerikalı krupiyeler idare ediyordu. Gecenin adı "Casino du Liban" olduğu için Lübnan Elçisinden de büyük destek görmüş. Lübnan Elçisi, Türkiye Dışişleri Genel Sekreteri Zeki Kuneralp ve eşiyle birlikte bütün Orta Doğu elçilerini bu geceye davet etmişti. AP milletvekillerinden Recai Ergüder, Dr. Fahri Kurtuluş ve eşi, Vedat Abat ve eşi, Cihat Renda, Hasan Vardar ve eşi, Osman Dostel ve eşi, Mimar Vedat Dolakay ve eşi, Dr. Bahtiyar Demirağ ve eşi, Nevzat Çeliker, Erdal Furtun ve eşi, Dr. Muzaffer Argını ve eşi, Halûk Özberki, Beşir Balcıoğlu ve eşi, Azmi Tlabar, yani kısaca, Golf Klübünün bütün üyeleri ve misafirleriyle "Casino du Liban"da görülmemiş bir kalabalık vardı. Golf Klübünde yeni bir kuşak yetiştiği bu toplantıda daha iyi hissedildi. Herkes, anneleri bir yana bırakıp kızlarıyla ilgileniyordu. Çağla Kurtuluş, Belma Belbez, Melâhat Tlabar, ilgi çeken gençkızların başına geliyorlardı. Meral Furtun işe gecenin ilgi toplayan bir başka kadınıydı. Film yıldızlarından Orhan Günşirayın kızkardeşi, dümdüz topuzu, boyasız yüzüyle çok güzeldi.

"Demek kompradorsunuz?"

Komprador kelimesine bazı çevrelerin alerjisi var. Ama bu kelime, ne yapılırsa yapılsın, artık dilimize, günlük esprilerimize yerleşmiş bulunuyor. Hem, çok da yerinde kullanılıyor. Meselâ geçen gün, Başbakan Süleyman Demirelin kardeşi Şevket Demlrel Gülhane Hastahanesine gitmiş ve orada bir doktorla karşılaşmış. Doktor, kendisine sormuş:

"— Kimsiniz?"

Şevket Demirel, nedense, adını söylemek istememiş, istememiş ama, cevabı da çok mütevazi sayılmaz:

"— Ben büyük bir tüccarım!"

Doktor hemen teşhisini kondurmuş:

"— Yaa, demek kompradorsunuz?"

Gülhane Hastahanesinde hâlâ bu teşhisin dedikodusu yapılıyor.

Zevkli tablolar

Alpay ikide bir İstanbula gidiyor, plâk dolduruyor. Klübe Alpayı dinlemek için gelenlerin de tabii hızı kesiliyor. Ama, bahar gecelerinde Ankaranın en kalabalık lokali de yine Alpay.

Geçirdiğimiz Pazar akşamı, büyük bir kalabalık, Oktay Nazikoğlunun şarkılarıyla dansediyordu. Gecenin en büyük atraksiyonu ise, Osman Kapaninin modern dansları başarmak için gösterdiği çabaydı. Kapani, Ege sosyetesinde çok dedikodusu yapılan bir genç kadınla beraberdi; Alpayın karanlık bir köşesinde oturuyor, hiç bir dansı kaçırmıyorlardı. Genç kadın, kırmızı tayyörü, başındaki turbam ile öteki kadınlar arasında biraz acaip görünüyordu, fakat kavalyesinin kollarında hiç bir şeyin farkında değildi. Az sonra, eski devrin Bakanlarından Sıtkı Yırcalı da geldi, o da dansetmeğe başladı. Dansetmeydiler ise, bu çok ilginç tablo karşısında, aynı devrin iki Bakanı arasında karşılaştırmalar yapmağa koyuldular. Tabiî, pistteki karşılaşmada çok soğuk bir hava estiğini farketmekte de güçlük çekmediler.

Böylesi de var!

Dedikodu yazarlarının aynı zamanda mükemmel davet sahibi de olduklarını geçenlerde bir akşam Ankarada Müşerref -Hekimoğlu- Başarır ispatladı. Eşi Kuvvet Başarır ile birlikte bir grup arkadaşım o kadar güzel ağırladı ki herkesin tadı damağında kaldı. İsmail Rüştü Aksalların, Aydın Tanbayların, Talât Kulayların, Hikmet Pirinççioğlu ile Ferit Apaydının da dahil olduğu grup evvelâ Büyük Ankara Otelinin üst barında buluştu, sonra roof'ta nefis bir yemek yedi. Gece, tabi, çok Ankara gecesi gibi Alpayda bitti. Gerçi "Alpay"da Alpay yoktu ama orkestrası onu aratmıyordu.

Toplantıda yemek yendi, dans edildi, sadece iki şey yapılmadı: Politika ve dedikodu.

Kabataşlılar başbaşa

Kabataş Lisesini Bitirenler Derneğinin Ankara Palas Pavyonunda düzenlediği "Kabataşlılar Gecesi" eğlenceli geçti. Dernek Başkanı Dr. Onursalın eski hatıraları tazeleyen konuşması ilgiyle karşılandı. Gecenin en neşeli masası, Sıtkı Yırcalının masası idi. Eski bir Kabataşlı olan Yırcalının davetlileri arasında Maliye Bakanı Bilgehan, Balıkesir milletvekili Dr. Kırımlı ve Necdet Evliyagil ve eşleri bulunuyordu. Dr. Ahmet İhsan Kırımlının, son Afrika gezisine ait izlenimleri ve bilhassa "omlet" hikâyesi büyük ilgi gördü. Bunu Meclis Başkan Vekili Nurettin Okun "İspanya hatıraları" izledi.

"Baharlık-Yazlık" elbiseniz için Altınyıldız'ın meşhur alpakaları

ALTINYILDIZ

SILKY MOHAIR

(Alpaka)

Biraz daha parlak bir çeşit... Bilhassa gece elbiseleri için tercih edilen bir kumaş. Erkek elbiselerinde çok canlı durur. Buruşmaz ve toz tutmaz. Altınyıldız'ın SILKY MOHAIR alpaka kumaşından bir miktar piyasaya dağıtılmıştır.

Altınyıldız

Avrupa'da aranan yerli kumaşlar

Dış Geziler

Asi gençlik ve büyükler

Almanyadan ilginç izlenimlerle dönmüş bulunan Jale Candanın seri yazısının uçüncüsü aşağıdadır. Candan, bu yazısında daha çok, alman gençlerinin bize oldukça yabancı gelen yaşayışlarını, âsi gençleri ve yetkili kimselerin bu konudaki görüşlerini anlatmaktadır.

Frankfurtta, gençlik sorunlarıyla birinci derecede ilgili bir kimse olan Herr Faller'in gençlere bir takını şeyleri yasaklamaktan çok onların boş zamanlarını değerlendirecek ve onlara, bu bakımdan bol imkânlar sağlıyacak tedbirler üzerinde durması ilgimizi çekmişti. Herr Faller'e, dünyayı meşgul eden "âsi gençlik" sorunu hakkında ne düşündüğünü sorduğumuz zaman, çocuğun doğduğu andan itibaren ele alınabildiği çevrelerde gençlikle ilgili polis olaylarının çok az olduğunu, genellikle erken yaşta para kazanma şansına sahip bulunan birçok gencin de bu yüzden kendilerini dedelerine ve babalarına oranla daha bağımsız hissettiklerini, bu arada bazen de ölçüyü kaçırdıklarını söyledi. Ama, hayır! Herr Faller, gençlikten şikâyetçi değildi.

Ayni akşam, Frankfurtta Sachsen-Hausen'de bulunan tipik halk lokantalarından birisine gittik. Masadan masaya herkesin birbiriyle dost olduğu, politikadan aşka herşeyi konuştuğu, "brezel" demlen özel bir simitle elma şarabı ve lâhanalı domuz eti yediği ve ihtiyar bir müzisyenin akordeonuna uyarak hep bir ağızdan şarkı söylediği bu lokantada biz de tahta sıralara yerleştik ve etrafımızı seyre koyulduk. Yanıbaşımızdaki masada genç bir kız hem içkisini içiyor, hem de rahatlıkla yanındaki genci öpüyordu. Bu durum, kendisini bizimle ahbap olmaktan alıkoymadı. 21 yaşındaydı, sıkı çalışıyordu, kaybedecek veya bekleyecek vakti yoktu, hayatını yaşıyordu. Bu sırada, karşımızda oturan İki genç, kızlara hiç bakmadan, mütemadiyen Adenauer'in ölümünden bahsediyorlardı. Halbuki biraz ötede yalnız başına oturan orta yaşlı bir erkek, kadınların oturduğu bir masaya çiçekçi kızla çiçek göndererek, biraz sonra onların masasına gitmişti. Niyetimiz, o gece gençlerin eğlendikleri lokalleri de görmekti. Lokallerde müzik vardı, fakat danseden bir çifte rastlamak mümkün olmadı. Gençler, Adenauer'in ölümüne saygı gösteriyorlardı.

Frankfurtta Herr Faller, gençlerden şikâyetçi olmadığını söylemişti. Berlin Üniversitesi sosyoloji ve sosyal politika profesörü Dr. Münke'nin de gençlikten aynı sevgi ve güvenle bahsettiğine tanık olduk. Ama o da gençlere zaman ayırmamızı ve onlarla meşgul olmamızı istiyordu ve bu, gençlik sosyolojisi ile meşgul olan profesöre göre, gerçekten uğraşılmağa değer bir şeydi.

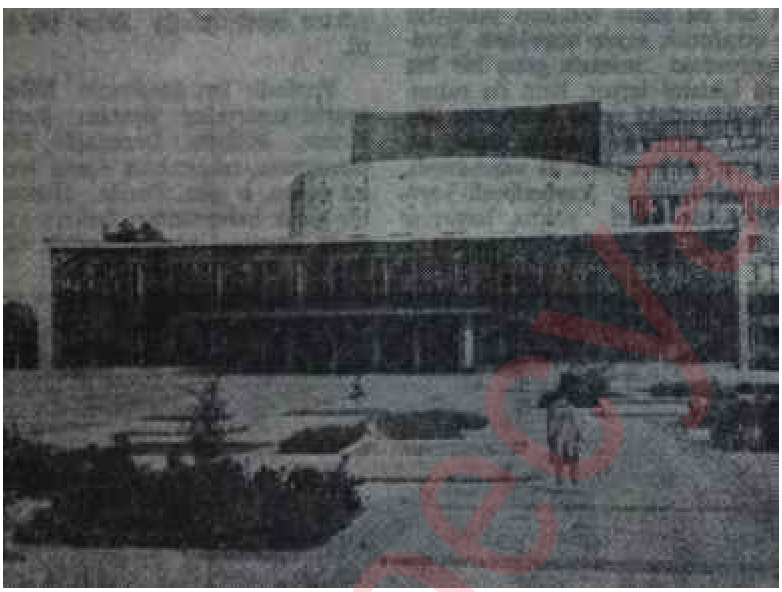
Profesör Dr. Stephanie Münke, sosyal sigortalar uzmanı Renate Biotze, Müjgân Dericioğlu, Bilon Gürayman, rehberimiz Karin Wedeke veben, o gün, Berlin Hiltonun bir çiçek bahçesinden farksız roofunda oturmuş konuşuyorduk. Gök-

Almanyada eğitim
En çok önem verilen şey

lere yükselen yepyeni büyük binaların yanında ikinci Dünya Savaşının yıkıntıları ve yemyeşil parkların biraz ötesinde Doğu Berlin görünüyordu.

Profesör Münke, "Savaştan sonra ilk kuşak çok problemliydi" diye konuşmaya başladı. Profesöre göre o kuşak okuyamamış, doğru dürüst hayatını yapmak imkânını bulamamıştı ve çok fazla şey görmüştü. Ondan sonraki kuşak, hayatını kazanmak, bir baltaya sap olabilmek için öğrenmek istemiş ve çok çalışmış, çok okumuştu. Üçüncü kuşak, bugünün genciydi. Onun imkânları boldu ve bu yüzden âdeta, yapmak istediği şeye vakit bulamamaktan tedirgindi, aceleciydi.

Batı Almanyada bir tiyatro binası

Yeniden doğuş

Prof. Münke,

"— Bunun dışında, bugünün gencini dünkü gençten ayırmak istemem. Gençler böyledirler. Çünkü, gençtirler. Çünkü, herşeye muhaliftirler. Rektör, üniversitede, şu odaya girilmeyecek dese, isyan çıkar. Oysa, bu yasak konmasa, o odaya girmek kimsenin aklından geçmez. Ama bütün bu isyankâr gençler, gerektiği zaman' çok iyi işbirliği yaparlar" diye konuştu.

Cinsel sorunun önemi

prof. Münke bunları söylerken, Frankfurtta bir almanla ayni konuda yaptığım konuşmayı hatırladım. Almanın adı, Hanstı. Hitlerin 17 yaşında savaşa sürüklediği kuşağı temsil eden Hans, "Biz, savaştan sonra, şimdiki gençler gibi gayrimemnun değildik. Karnımız. doyunca, başımızı sokacak, bir dam bulunca, yarın için endişeler ortadan kalkınca, tatmin olurduk. Ama gene de siz, bugünün gençlerine inanın. Çünkü onlar, bütün asiliklerine rağmen, kendilerine düşen görevleri en iyi şekilde yapmaya hazırdırlar. Vatan için ölmek gerekirse, rahatlıkla ölürler" diyordu. "Siz ayni şeyi yapmaz mısınız?" diye sordum. Cevabı, kesin bir "Hayır!" oldu.

Hans'ın babası savaşta ölmüştü. Kendisi de birkaç defa ölüm tehlikesi geçirmişti. Etrafında o kadar çok fikir ve olay değişikliği olmuştu ki, hiçbir şeye inancı kalmamıştı.

Prof. Münke, bu sırada, bize ilginç bir hikâye anlatmağa koyulmuştu: Bir türe Önce bir öğrencisi büyük bir ruhî kriz geçirmişti, hattâ psikoterapiye gitmesi gerektiği halde kaçıyor ve tam bir bocalama içinde çırpmıyordu. Öğüdün yararsız olduğunu bilen Profesör, birgün acele olarak çocuğu çağırtmış ve ona, müşkül durumda bulunduğunu. yetiştirilecek bir işi için kendisine yardım edip etmiyeceğini sormuştu. Bu, sorumluluk taşıyan önemli bir işti. Çocuk, işi üzerine almış, bir hafta gece gündüz çalışarak sonuçlandırmıştı. Ve böylece, kendine olan güveni artmış, krizden kurtulmuş, iyileşmişti.

Prof. Münke'ye göre, gençler arasında en önemli sorun, cinsel sorundur. Bu konuda henüz bir standart mevcut değildir ve fazla serbest görüşlerle daha muhafazakâr ve çok muhafazakârları yanyana bulunmakta, bu ise gençleri gerçekten rahatsız etmektedir. Bir ölçünün bulunması şarttır.

Prof. Münke'ye, Türkiyede çok moda olan, açılıp kapanan diskotekler hakkında ne düşündüğünü sorunca biraz şaşırdı,

"— Diskotekler lüzumludur. Dansetmek zararsızdır. Çocukları sokaktan kurtarmak lâzımdır" diye konuştu.

Bira yasak, öpüşmek serbest

Aynı gece bir "sloopy"ye gittik. Burası, gençlik klüpleri tarafından Berlinde gençler için açılan dört lokalden biriydi ve geniş, normal ışıklı bir yerdi. Elliden fazla genç, delice dansediyorlardı. Aralarında bizi görünce biraz yadırgadılar. Çünkü içlerinde 25 yaşından büyük kimse yoktu. Bir süre aralarında oturduk, sonra, bürodaki yönetici gençten-izahat aldık: Berlinde, 'gençlerin gittiği pek çok serbest lokal vardı. Gençlik klüplerinin amacı, gençleri bu lokallerden klüplere çekmekti. Klüpler akşam saat 7'den 12'ye kadar açıktı. Buraya ancak 16 ile 25 yaş arasındakiler, yaşlarını ispat eden belgeyi gösterdikten sonra girebiliyorlardı. Yönetici, gençlik klüpleri tarafından memur olarak tutulmuş çok genç bir Çocuktu. Adı, Heinz Trautvetter idi. Türkiyeye iki defa gelmişti ve tekrar gelmeye de niyetliydi. Bize türkçe "Nasılsınız?" diye sorunca hiç şaşırmadık. Rehberimiz Karin dahil, tanıştığımız pek çok almanın Türkiyeyi iyi tanıdığını görmüştük. Ama, 25 yaşından küçük olan Heinz'e, o Sırada gençlere çığlık at-

tiran çılgınca müziğin adını sorduğum zaman Heinz,

"— Ben bu yeni dansları bilmem" diye cevap verince biraz şaşırdık.

Sloopy'de gençlere alkollü içki olarak yalnız bira veriyorlardı. Mini etekli kızların yanında çok normal boyda elbiseler giyinmiş kızlar dar vardı. Erkeklerin kıyafeti daha çok ilgimi çekti Çoğunun uzun, kurvaze ceketleri, çok sivri burunlu ayakkabıları, geniş yakalı rengârenk gömlekleri ve uzun, kıvırcık saçları vardı. Hepimiz, Avrupada genç erkeklerin modayı kızlardan daha çok izledikleri düşüncesine vardık.

Hilton otelinde, Berufsschul meslek okullarının düzenlediği bir gecede ve o gece "sloopy" de, gençlere, bu gibi yerlerde bira dışındaki alkollü içkilerin yasak olmasına rağmen, öpüşmenin ve herkesin içinde oldukça serbest şekilde sevişmenin yasak olmadığım gördük. Sloopy'de de, öğretmenlerle beraber düzenlenen, gecede de gençler herkesin içinde sarmaşdolaş olmuşlardı. Mamafih, örneğin sloopy'de danseden 50 gencin yanında bu durumda en çok üç çifte rastladık. En ilgincini de tam kapıdan çıkarken, para ile plâk çalan makinenin yanında gördük. Ben, çok ağır olan kapıyı açamamıştım. Kız arkadaşıyla öpüşen genç, bunu farketmiş olacak ki, geldi, kapıyı açtı Ve diğer arkadaşlarım da geçinceye kadar kapıyı tuttu, bizi nezaketle selâmladı. Dayanamadık, çıkınca, üçümüz birden dönüp arkasından baktık. O, bıraktığı yerden devam ediyordu.

Sokakta öpüşen bir çifte de sabahın 7.30'unda Frankfurtta rastlamıştım. Şehrin uyanışını görmek için erkenden sokağa çıkmıştım. İki genç, köşebaşında buluştular. Erkek, kolunu kızın beline doladı, sıkı adımlarla bu durumda yürümeğe koyuldular. Her ikisinde de dosya çantaları vardı. Belli ki, beraberce çalışmaya gidiyorlardı. Sağlıklı, boş bir görünüştü.

Yediden yetmişe

Almanyaya, davet edildiğimiz kısa İnceleme gezisine gitmeden önce, değerli eğitimcilerimizden Rauf İnanın, Hessen eyaleti de dahil olmak üzere, Orta Avrupada eğitimle ilgili olarak yaptığı geniş bir inceleme eserini okumuştum. Henüz kitap halinde basılmamış olan bu notlardan, gezimiz boyunca pek çok yararlandık. Yoksa, bu kadar kısa zaman içinde gezdiğimiz bölgesel okulları, halk okullarını ve toplum merkezleriyle boş zamanı değerlendirme merkezlerini değerlendirebilmek benim için çok güç ve iddialı bir iş olurdu.

Rauf İnanın bu notlarından da öğrendiğimiz gibi, Hessen dahil, birçok Orta Avrupa emleketlerinde "zorunlu öğrenim" 6 ,ile 15-16 yaşma kadardır. Okul öğretimi yer yer 9 yıla çıkarılmıştır. 8-9 yıllık bu zorumu ikokulu tamamlayan, başka bir okula devam etmeyen, bir usta yanında, fabrika veya herhangi bir iş yerinde emekçi olarak çalışanlar, 2 yıl süre ile, haftada iki gün, meslekleriyle ilgili okulun derslerine devamla yükümlüdürler. Eğitim kurumlan, çocukları, yeteneklerine göre üniversitelere veya mesleklere hazırlamaktadır. Almanyada milli gelirin yüzde 3.7'si ilk, orta, mesleki teknik ve yüksek öğrenim için ayrılmıştır. Hiçbir öğrenci, yapamıyacağı alanlarda zorlanmamakta, fakat iyi seçilmiş bir branşa girdikten sonra çok sıkı bir çalışmaya tâbi tutulmaktadır. Öğrenimini herhangi bir sebepten tamamlayamayanlar, hayat boyunca halk okullarında, -eski halkevlerini hatırlatanbazı boş zamanı değerlendirme merkezlerinde, toplum merkezlerinde kendilerini yetiştirme, bilgilerini tazeleme imkânını bulmaktadırlar. Zaten radyonun, enformasyon ve eğlence amacı yanında en önemli bir amacı da eğitimdir.

Frankfurtta radyo eğitim bölümü şefi Dr. Gard Kadelbach ile tanıştık, kadınların,- gençlerin ve yetişkinlerin eğitimi ile ilgili programları izledik. Bunların arasında, yeni uygulanan ve radyo ile üniversite öğrenimi yapan program özellikle ilgimizi çekti. Bugün Frankfurtta, imkân bulamadıkları için yüksek öğrenim yapamayan 600 kişi, bu radyo programlarını izliyerek diploma alacaklardır. Ayrıca, örneğin annelere çocuk bakımı, psikoloji, pedagoji ve ev bakımı, aile ilişkileri gibi bilgiler veren programlar da vardır. Bunlar, halkı devamlı surette eğitmektedirler.

Dr. Gard Kadelbach, diploma vermeyen, fakat okul çağındakinden yaşlıya kadar her yaşta vatandaşı eğiten bu bilgi kurslarına da çok önem vermektedir:

"— Radyo ve televizyon, zamanın fikrî yeniliklerini halka en çabuk ulaştıran bir araç olarak değerlendirilmeli ve, konferanstan çok, soru -cevap şeklinde hazırlanan programlarla halkı muhakemeye,, sorunların cevabını vermeye hazırlamalıdır. Diploma vermeyen eğitim kurslarının ayrıca, halkı cezbetmek için, eğlenceli olması da şarttır" dedi

Sürekli eğitim ve öğretim

Almanyada eğitim ve öğretim hiçbir yaşta bitmemektedir. Frankfurtta gezdiğimiz "köy kadınları dinlenme evi"nde, 60 yaşındaki köy kadınlarının bir yandan dinlenirken bir yandan da nasıl eğitildiklerini gördük. Örneğin, çoğunlukla anneanne olan ve torunlarına bakan bu köy kadınlarına modern pedagoji bilgisi verilmektedir. Mademki çocuğa anneanne bakmaktadır, modern pedagojinin yalnızca okul sıralarında gençlere öğretilmesi elbette ki yeterli değildir. Gene Berikideki ev kadınları klüplerinde de her yaşta kadının, başta sağlık ve aile plânlaması olmak üzere, her konuda eğitildiklerine tanık olduk. Evde ve toplumda görüş farklarını azaltmak ve standart ölçülere varabilmek için de, elbette ki yaş farklarının yarattığı uçurumları kapatmak gerekmektedir. Genel olarak, Almanyada, bilimin toplumun her alanına hakim olduğu ve herşeyin eğitime bağlı bulunduğu açıkça görülmektedir.

Sanatın muhtelif kollan, bu ara-

da tiyatro da en mükemmel bir eğitini aracı olarak kullanılmakta ve mümkün mertebe geniş halk kitlelerine bitap etmektedir. Frankfurttaki oldukça gösterişli opera binasında olağanüstü modern bir bale ve tiyatro seyrettik. Bu arada, her yaşta seyircilerin birbirlerinden çok değişik kıyafetleri dikkatimizi çekti. İçlerinde çok şıkları vardı. Bize refakat eden arkadaşımız Lamia Üçer, durumu şöyle açıkladı: Resmi makamlar, en uzak köylerden bile halkın gelmesi için, çeşitli tedbirler almışlardır. Örneğin, bazı temsiller saat 6.30'da başlamaktadır ki, geceleyin dönme zorluğu olmasın. Bunun yanında, muhtelif gruplar için ıskontolu bilet usûlü de vardır. Bu yüzden halk, dış görünüş ve kültür balonundan hayli karışıktır. Bu sırada yanımızdan, daracık, yırtmaçlı, uzun bir kadife etek ve spor deri ayakkabılar giymiş şirin bit köy güzeli, yelpazesini sallıya sallıya geçiyordu.

Hafif süvarinin hucumu"ndan bir sahne
Ankara nire, Kırım nire?

Filmcilk

Dalaklava nire, Ankara nire?

Ünlü , ingiliz tiyatro yazarı John Osborne ile yönetmen Richardson'un kurdukları "Woodfall Film" şirketi, Ankara civarındaki Saraycık ile Peçenek köyleri arasında, "Hafif süvarinin hücumu" adlı tarihî bir filmin çevirim işiyle uğraşmaktadır. Sinema yazarımız Nijat Özön, geçtiğimiz hafta içinde, filmin çevrildiği yere gitti ve gördüklerini bir yazı halinde tespit etti. Filmin konusu nedir, niçin Türkiyede ve neden Ankara civarında çevrilmektedir? Bu soruların cevabım yetkili bir kalemden okuyacaksınız.

Ankaranın 30 kilometre kadar batısındaki Sincanköyün içinden geçip bozuk ve çamurlu bir yolda birkaç kilometre daha gitmeyi göze alırsanız karşınıza küçücük **bir** köy çıkar. Bu, basık, eciş-bücüş, beyaz badanalı duvarları **olan** evlerin üstüste yığıldığı, daracık, iğri-büğrü, çamurlu sokaklarıyla tipik bir Ankara köyüdür. Adı, Saraycıktır. Ama ,köye daha girişten itibaren hiç beklenmedik şeylerle karşılaşırsınız: İngiltere plâkalı kamyonlar, otomobiller, yerli plâkalı bir sürü jip, minibüs ve yolun bir kenarında üstü kapalı, geniş bir açık hava deposunda, geçen yüzyıldan kalma toplar... Köyün ilk sokağının başına gelince büsbütün şaşırırsınız. Çünkü beyaz, ok biçimindeki bir levhanın üzerinde ingilizce birtakım: sinemacılık terimlerinin yer aldığını görürsünüz, ayni terimlere sokağın içindeki başka binalarda da rastlarsınız: "Wardrobe", "Hairdresser", "Props"-... Köyün en geniş yapılarından biri bir marangoz atölyesi, bir başkası, terzihane - kostüm deposu, Öbürü "makiyaj salonu", bir başkası "kuaför" haline getirilmiştir. Bunlar, geçen yüzyılın ortasındaki Kurun savaşım konu alan "The Charge of the Light Brigade - Hafif süvarinin hücumu" filmini çevirmek üzere gelen İngiliz sinemacılarının ikinci karargâhıdır. İlk karargâh başkenttedir. Her sabah saat 6'da, özel otomobiller, taksiler, minibüsler Ankaranın en lüks otellerinden, ikinci ve üçüncü derecedeki otellerinden, evlerinden yüzlerce kişiyi alıp ikinci karargâha getirmekte, buradaki hazırlıktan sonra da az ötedeki asıl çalışma yerine götürmektedir.

Garip bir âlem

Asıl çalışma yeri, Saraycık ile Peçenek köyleri arasında kalan vadinin gerisindeki tepelerin arasıdır. Saraycıktan gelip bu tepelerden birini aşıncaya kadar dikkatinizi sadece, arı gibi işleyen irili ufaklı motorlü araçlar çeker. Ama tepelerden birini aştığınızda, önünüze, hiç beklemediğiniz bir manzara çıkar: tepeler arasındaki düzlüğe yüzlerce beyaz çadır kurulmuştur. Bu çadırların arasında çizmeli, kılıçlı, renk renk üniformalı, başları açık veya örtülü, favorileriyle sakalları birleşmiş, mavi gözlü, san veya kızıl saçlı tipik ingilizler," çamurlara bata çıka yürümeğe, koşmağa çalışmaktadırlar. Orada - burada birkaç hintli asker, setteki ingilizlerin en çok kullandıkları ve "başibozik" diye heceledikleri "başıbozuklara rast-

lanmaktadır. Bunlar, Kırım savaşına katılan hafif süvari tugayının erlerini canlandıran figüranlardır. Gözlerinizi bunlardan alınca, bu acayip, alışılmadık üniformalıların arasında kendilerini çamura, yağmura, güneşe, rüzgâra' karşı korumak üzere değişik ama günümüz kıyafetine bürünmüş "bugünün insanlarına rastlarsınız. Bunlar da filmin çevrilmesinde çalışan ingiliz ve türk teknisyenlerdir. Nihayet bir güneşliğin altındaki "Panavision" alıcısının çevresine kümelenmiş bir kalabalık görürsünüz. Bunlar da genç ingiliz yönetmen Tony Richardson ile yardımcıları, tercümanlan ve alıcı ekibidir. Zaman zaman bu kümeden Önce ingilizce bir talimat, ardından bunun türkçe çevirisi hoparlörlerden yükselir, çadırlar arasında bir telâş, bir koşuşma olur, sonra derin bir sessizlik içinde çevirim başlar.

Bir "süper - productlon"

"Hafif süvarinin hücumu", geçen haftadanberi Saraycık köyünün yakınlarındaki tepelerde işte böyle çevrilmektedir, ama çok uzun bir hazırlık devresinden sonra... Film, İngilterenin "öfkeli gençler" topluluğu -şimdi öfkeleri epey yatışmışa benzer: mensuplarından ünlü tiyatro yazarı John Osborne ile onun en tanınmış oyunu "LookvBack in Anger - Öfke"yi önce sahnede, sonra da perdede yöneten Richardson'un kurdukları "Woodfall Film" şirketinin yapımıdır. Bundan on yıl önce kurulan şirket daha çok vasat bütçeli filmler yapmaktadır. "Hafif süvarinin hücumu" ise, şirketin, 1963'te en iyi film ve en iyi yönetmen Oscar'larını alan "Tom Joncs"-ından sonra, ve ondan daha büyük çapta ilk "süper - production"u olarak hazırlanmaktadır.

Richardson, filmin hazırlıklarına bundan iki yıl kadar önce başlamıştır. Bu arada karşılaştığı en önemli mesele de, geçen yüzyılın ortasında Sivastopol yakınlarında geçen olayın filmini nerede çevirebileceği olmuştur. Kırım savaşının ünlü çarpışmalarının geçtiği Balaklava ve Alma gibi yerler şimdi Sovyetler Birliğinin en gizli askerî kuruluşlarının bulunduğu, yabancıların girmesine imkân olmıyan bölgeler olduğu için, Richardson, filmi, olayın geçtiği yerlerde çevirmekten umudunu kesmiştir. İspanya, Portekiz, Yugoslavya hükümetleriyle uzun görüşmelere girişilmiş, sonunda, Kırım savaşında ingilizlerle fransızların müttefiki olan Türkiyede karar kılınmıştır. 1965'te türk resmî makamlarıyla yapılan görüşmelerden sonra da filmin en geniş ve eh önemli bölümünün memleketimizde çevrilmesine karar verilmiştir. Asıl yer seçimi de bundan sonra başlamıştır. Kırım savaşının gravür ve fotoğraflarını -Kırım savaşı, yeni bulunan fotoğrafın ve savaş foto muhabirliğinin ilk uygulandığı olaydır- inceliyen Richardson ile yardımcıları, Ankara civarında Saraycık ile Peçenek arasındaki upuzun ve geniş vadiyi görünce "Tamam!" demişlerdir, Richardson'a göre bu bölge, savaşın geçtiği yerlere tıpatıp benzemektedir. Ama, böyle yerleri İspanya, Portekiz ve Yugoslavyada da bulmak mümkündü. O halde, Türkiyenin seçilmesinde bir başka sebep aramak gerekmektedir. Türk Hükümetinin gösterdiği kolaylıkların bunda büyük rolü olmuştur. Ama Richardson'un Türkiyeyi seçmesinin asıl önemli sebebi, filmin belkemiğini meydana getiren hafif süvarileri canlandıracak en iyi yetişmiş süvarileri bura da bol bol bulmasıdır: "Hafif süvari hücumu"nun bütün ağırlığını Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayının süvarileri taşımaktadır. Türk Hükümeti, Ankara ve İstanbul yakınlarında yapılacak çevirimde oniki hafta süreyle 3000 kişilik piyade ve 600 kişilik bir süvari birliğini ingiliz sinemacılarının emrine vermiştir.

Kurutulan bataklık

Cimdi Saraycık köyüne yaklaşırken bu askerlerin kalmaları için yapılan barakalar, atların tavlaları daha uzaktan dikkati çekmektedir. Tehlikeli savaş sahnelerinde yarala-

Senarist Charles Wood'un karısı ve oğlu
Filmin figüranları

narak veya ölerek attan düşecek süvarileri canlandırmak için dublörler yetiştirilmektedir. Filmde rol alan 3000'den fazla kimsenin giyeceği üniformalar büyük bir dikkatle ve aylarca süren çalışmalardan sonra hazırlanmıştır. Filmin başlıca kahramanları olan yüksek rütbeli subayların üniformaları Londrada, geri kalan binlerce üniforma Türkiyede dikilmiştir. Ama en uzun ve yorucu çalışma, 25 Ekim 1854'te Balaklava savaşındaki ünlü süvari hücumunun çevrileceği Saraycık - Peçenek vadisinin hazırlanması, için yapılmaktadır. Altı aydanberi süren bu çalışmalarda bataklık halindeki kocaman vadi tamamiyle kurutulduğu, düzeltildiği halde çalışmalar hâlâ sona ermemiştir.

Kalabalık bir ekip

Pichardson, Türkiyeye 250 kişilik bir ekiple gelmiştir. Figüranlar, teknisyenler ve oyunculardan müteşekkil bu ekipin bellibaşlı elemanlarının titizlikle seçildiği anlaşılmaktadır. Oyuncular arasında Trevor Howard, Sir John Gielgud, Vanessa Redgrave gibi, sahnenin ve beyazperdenin ünlü şöhretleri bulunmaktadır. İngiliz sinemasının yeni oyuncularından, Antonioni'nin keşfettiği David Hemmings ise, bu ünlü italyan yönetmenin çevirdiği, kendisinin de baş rolünü canlandırdığı "The Blow Up'ın Cannes Festivalinde büyük ödülü kazandığını hafta sonunda Saraycık köyünde çalışırken haber almıştır.

Richardson, bütün son filmlerinde birlikte çalıştığı yapım yönetmeni Neil Harley'i bu filminde de yânından ayırmamıştır. Vaktini boş geçirmemek için hafif süvari üniformasıyla dolaşan ve zaman zaman figüranların arasına katılan senaryocu Charles Wood hem sahne, hem perde, hem de televizyondaki eserleriyle tanınmaktadır. Sinemada özeîakle "Knack"ın senaryosuyla dikkati çekmiştir. Filmin renkli, "panavision" görüntülerini ise "Tom Jones"in alıcı yönetmeni David Watkins çevirmektedir. Yine "Tom Jones"in bestecisi John Addison, "Hafif süvarinin hücumu" için de kollarını sıvamıştır ama, buradaki çalışması çok değişiktir. Çünkü Kırım savaşından kalma ingiliz askerî marşlarından yararlanmaktadır. Richardson, filmin konusunda onemli bir yer tutan, fakat bir o kadar da çapraşık olan askerî harekâtı, özellikle süvari hücumunu, müttefiklerin ve düşman askerlerinin durumlarım seyircinin iyice anlıyabilmesi için, filminde, canlandırma tekniğine dayanan şemalar da kullanacaktır. Bu şemaları da genç ingiliz canlandırıcısı Richard Williams'a hazırlatmıştır.

Bir çocukluk tutkusu

"Hafif süvarinin hücumu", Richardson'un en çok önem verdiği filmidir. Bunu, filmi niye çevirmek istediğim öğrenmeğe çalışırken anladık. Gerçekten de ilk bakışta, "Hafif süvarinin hücumu" adlı bir film ile Tony Richardson'un adını yanyana görmek insanı oldukça yadırgatıyor. Çünkü Richardson, yetişmesi, eğilimleri, çalışmaları yönünden gününün ciddî meselelerine eğilmekle tanınmış bir yönetmendir ve yukarıda da belirtildiği gibi, "öfkeli gençler" topluluğunun bir üyesidir. Sinemaya da, ingiliz toplumunun günlük gerçeklerini yansıtan, dar bütçeli, deneysel nitelikte filmler çevirmek üzere kurulmuş olan "Free Cinema - Özgür Sinema" topluluğu içinde başlamıştır.. Herhalde, Özgür, Sinema hareketi içinde Karel Reisz ile birükte çevirdiği "Momma Don't Allow - Anam izin vermiyor'la "Hafif süvarinin hücumu" arasında uzun, hem de çok uzun bir yol vardır. Üstelik, "Hafif süvarinin hücumu", sinemada dört kere ve her seferinde de o bilinen uydurma tarihi filmler çerçevesinde çevrilmiştir -En tanınmışı amerikalı yönetmen Michael Curtiz'in 1936'da Erroll Flynn ve Olivia de Havilland'la birlikte çevirdiği versiyondur-. Peki, o halde Richardson, ne sebeple, bütün bunlara rağmen "Hafif süvarinin hücumu"nu beşinci defa çevirmeyi göze almaktadır? Acaba amacı, ortağı bulun» duğu "Woodfall". şirketini bir "süper - production"la zengin etmek midir?

Richardson'a göre, amaç başkadır. "Hafif süvarinin hücumu", filmlerinin hepsinden daha eski ve daha köklü bir "öfke"ye dayanmaktadır. Çünkü bu, bir çocukluk "öfke"sidir. Richardson da, bütün küçük ingiliz öğrencileri gibi, daha okul sıralarında "hafif süvarinin hücumu" olayı etrafındaki efsane havasıyla büyümüş, Tennyson'un bu olay üzerine yazdığı "hamasî" şiiri bütün ingiliz öğrencileri gibi o da ezberlemiş, kulakları Kırım savaşı sırasındaki ingiliz hafif süvarisinin kahramanlığı, cesareti, yiğitliğiyle dolmuştur. Oysa "hafif süvarinin hücumu" -bu hücuma katılan ingiliz erleri için gerçekten bir kahramanlık olmakla birlikte aslında ingiliz askerlik tari-

Senarist Charles Wood
Boş zamanı değerlendirme gayreti

hinin en hatalı, en aptalca, en kişisel hesaplara dayanan, daha önem lısı, o yıllardaki ingiliz yüksek komutasını meydana getirenlerin yeteneksizliğini, boşluğunu, sistemin manasızlığım ortaya koyan en tipik olaydır. Bundan dolayı Richardson, "Hafif süvarinin hücumu"nda her şeyden önce bu sistemi hicvetmek, bu arada da kişiler arasındaki çatışmayı vermek, başından sonuna bozuk bir komuta düzeninin kurbanı olan hafif süvari erlerinin dramını anlatmak istemiştir.

Tuhaf bir savaş

Gerçekte Kırım savaşının yalnız bu olayı değil, fakat savaşın bütünü, kaynaklarından sonuçlarına, zaten bir "tuhaf savaş" olarak geçmiştir: Bir yanda Osmanlı imparatorluğu, İngiltere, Fransa, küçük Piyemont krallığının, öte yanda Rusyanın yer aldığı savaş, aslında, "hasta adam" diye nitelendirilen Osmanlı İmparatorluğunun mirasım paylaşmak için girişilen pazarlıkta uyuşamamaktan çıkmıştır ama, resmî sebebi, Kudüsteki tapınakların anahtarlarım katoliklerin mi, yoksa Ortodoksların mı muhafaza edeceği kavgasından çıkmış gibi gösterilmiştir. Savaş, XIX. yüzyılın ikinci yansında patlak vermiş, fakat Napoleon savaşlarındaki metodlarla yürütülmüştür. Buharlı gemiler savaşa katılmıştır ama, hiç bir vakit bunlardan, gerektiği gibi yararlanılmamışlar. Modern savaşların ilk büyük çıkartma hareketi yapılmıştır ama, yiyecek, malzeme ikmali ve sağlık korunması yönünden ortaçağ savaşları karakteri taşımış -kolera, tifüs, iskorpit müttefik askerlerini kırıp geçirmiş, savaşın sağlık alanında tek olumlu sonucu, Üsküdardaki hastahanede Florence Nightingale'in modern hemşireliğin temelini atması olmuştur-, yenenler pek az/bir şey kazanmış, yenilenler pek az şey kaybetmişlerdir.

İşte Richardson'un bu "tuhaf savaş" içkide ortaya koymak istediği, o çağın ingiliz yüksek komuta düzenindeki acayipliktir. "Hafif süvari hücumu"nun bütün yüksek rütbeli subaylarının -o zamanki âdete göre- hepsi de aristokrat sınıfından gelen, hepsi de asalet unvanı taşıyan, profesyonel askerlikle ilgili bulunmıyan, at merakı gibi meselâ bir süvari birliğini kendi paralarıyla donatıp, yine kendi malî güçleri ve aile nüfuzlanyla bunun başına geçen, daha küçük rütbedeki subaylara "parya" muamelesi yapan kimselerdir. Çoğu bendi, kendini beğenmiş, dik kafalı, bildiğini okuyan, askeri disiplini de, askerlik kurallarını da kendilerine göre yorumlayan, geçmiş bir yüzyılın insanlarıdır. Bu aristokrat - askerler, kendi aralarında, yeni yetişen genç profesyonel askerlerle çatışırlar. Böylelikle Richardson, çocukluğundanberi gerçek yüzünü öğrenmek, öğrendiği vakit de başkalarına anlatmak tutkusuna duyduğu bu olayı "Hafif süvarinin hucumu"nda ortaya koymak fırsatını bulmaktadır. Tarih gerçeklerine sıkısıkıya bağlı kalan ve bir "Erroll Flynn filmi "nden bambaşka nitelik taşımasına çalışılan filmin senaryosu için Charles Wood, savaşa katılan bellibaşlı kimselerin hatıralarına, günlüklerine, ilk gerçek savaş muhabiri sayılan Russell'in "The Times" gazetesine gönderdiği haberlere, Kırım savaşıyla ilgili en önemli araştırmalara başvurmuştur:

Richardson bu amacını istediği gibi gerçekleştirebilecek midir? Bir "süper - production"un şartları içinde "öfkeli genç" özelliğini koruyabilecek midir? Bu, geçen hafta Ankaranın yarım saat kadar uzağın da iki küçük köy arasında çevrilmesine başlanılan ve önümüzdeki Eylülde Londrada tamamlanması beklenen "Hafif süvari hücumu" pir yasaya çıktığı vakit anlaşılacaktır.

Festivaller

Cannes'da sonuçlar

Cannes'da iki haftalık heyacanlı ve yorucu çalışmalardan sonra sonucun alınacağı gün yaklaşınca, iki olay büyük bir merakla izlendi. Gerçekte, iki olay birbirine sıkısıkıya bağlıydı. Olaylardan birincisi, festival jürisinin, büyük ödül için bir biriyle rekabet edeceği anlaşılan iki film karşısında ikiye bölünmesiydi. Jürinin eski kuşaktan üyeleri, ödülü Michelangelo Antonioni'nin "The Blow Up- Büyütme" adlı filmine vermek isterlerken, yeni kuşaktan üyeler de yugoslav yönetmen Aleksandr Petroviçin "Skulpjaci perja- Mutlu çingenelere de rastladım" filmini tutuyorlardı. Bu iki film arasındaki çekişmeyi uzlaştırmayla sonuçlandırmak için Robert Bressonun "Mouchette"ine oy vermek isteyenler de vardı. Tam bu sırada, jüri üyelerinden genç fransız yönetmen Claude Lelouch'un istifa ettiği haberi yayıldı. Lelouch, büyük ödülü alması ihtimali olan yugoslav filminin Fransada dağıtım hakkına ortak olduğu için jüri üyeliğinde çekilmişti. Festival bu olayın dedidusuyla çalkanırken, Lelouch un yaptığı basın toplantısı ortalığı daha da çok karıştırdı ve aslında bu olayın da jüride iki film arasındaki çekişmeye dayandığı ortaya çıktı. Lelouch'a göre, yugoslav filmi, festivalde gösterilen bütün filmlerden: güzeldi, ödül kazanacağına da şüphesi yoktu. Kendisi, beş gün önce filmin Fransada gösterilmesi hakkım satın almıştı. Durumu hemen festivalin ve jürinin başkanına bildirmiş, ayrıca, yugoslav film oylanırken jüride oy kullanmıyacağına namus sözü de vermişti. Ama oylama günü The Blow Up"ın karşısında "Mutlu çingenelere de rastladım" filmini tutmaktan vazgeçemiyeceğini anlayınca, jüriden ayrıl mağa karar vermişti.

Kazananlar

Leloueh'un istifası üzerine 1 eksiğiyle toplanan jüri Lelouch'un fikrinde olmamalı ki, büyük ödülü "The Blow Up"a verdi. En iyi kadın oyuncu ödülünü isveçli Bo Widerberg'in "Elvira Madigan" filmindeki oyunuyla Pia Degermark, en iyi erkek oyuncu ödülünü de israilli Uri Zohar'ın "Üç gün ve bir çocuk" adlı filmindeki Odeed Kotler kazan- Macar yönetmen Ferenç Koşa 10.000 güneş" filmiyle en iyi yönetmen ödülünü aldı. Petroviçin "Mutlu çingenelere de rastladım" filmi Cannes Festivali jürisinin ödülünü aldı ama, bunu da İngiliz yönetmen Peter Watkins'in Trivilege • İmtiyazlıyla paylaşmak zorunda kaldı.

TİYATRO

Müzikaller

Bir oyunun hikâyesi

Bu haftanın sonundan itibaren ankaralılar, 5 Hazirandan itibaren istanbullular sabahleyin traş olurken veya gece boyanırken, duş yaparken veya banyo alırken sokakta yürürken veya manikürcüdeyken, kadınıyla ve erkeğiyle bir oyunun şarkılarını mırıldanırlar, yahut ıslıkla çalarlarsa hiç kimsenin şaşmaması lâzımdır. Çok kimse için "bu yüzyılın en güzel müzikali" olan ve filminden dolayı Türkiyede zaten bilinen "My Fair Lady"nin ilk temsili Cuma akşamı Ankaradaki Büyük Tiyatroda başlayacakta:.

Bu, Ankarada Devlet Tiyatrosu tarafından sahneye . konulan ikinci müzikal olacaktır. Buna rağmen bir müzikali seyredenler, kendilerini o kadar cezbeden temsilin, nasıl olağanüstü bir gayretin ve çalışmanın neticesi olduğunu bilmemektedirler. Sadece bir rejisör Bolender'in bu iş için Türkiyede birbuçuk ay geçirdiğini ve temsilin kahramanlarının, bilhassa Ayten ve Cüneyt Gökçer çiftinin bu süre bir manastır hayatı yaşadığını, sabahın çok erken saatinden akşamın çok geç saatine prova yaptığını söylemek, bütün bir kadronun seferber edildiğini belirtmek belki bu konuda bir fikir verebilecektir.

"My Fair Lady", bilindiği gibi, George Bernard Shaw'un "Pygmalion" adlı komedisinden müzikal haline getirilmiştir. Shaw, bu oyununda hiçbir zaman elden bırakmamış olduğu sosyal alayın, hicvin yanısıra didaktik amaçlar da gütmüştür. Fonetik profesörü Higgins'e, Londra sebze halinin lahana yaprakları arasından bulup çıkardığı çiçekçi kızı hakiki bir lady haline getirtirken, ingiliz aristokrasisiyle alay eder, ama aynı zamanda, bu aristokrasinin pek övündüğü o güzel konuşmanın, o kibar hallerin, tavırların sanıldığı gibi soylu kişilere vergi olmadığını, biribirinden farksız doğan insanlann pekâlâ eğitilebileceğini, bilmediği, alışmadığı şeyleri, çalışarak kısa zamanda öğrenebileceğini de göstermek ister. Eserinin öğretici yönünü, önsözünde, şöyle özetler:

"Bu eser son derece didaktiktir ve bile bile öyle yazılmıştır. Sanatın ders vermeğe kalkmamasını bir papağan gibi tekrarlayıp duran ukalâların kafalarına, Pygmalion'un kazandığı başarıyı kakmaktan büyük bir zevk duyuyorum. Bu başarı, sanatın mutlaka öğretici olması yolundaki inancımı isbat etmektedir."

Pygmalion efsanesi

Bernard Shaw, oyununun temasını eski bir yunan efsanesinden almıştır. Kibrisin masal kralı Pygmalion, fildişinden yaptığı bir kadın heykeline, kendi eserine, aşık olmuş, Galathea adını verdiği, en güzel urbalarla giydirip kuşattığı, en güzel gerdanlıklarla, bileziklerle donattığı bu heykele aşk tanrıçası Aphrodite can verince, onunla evlenmiş, ondan Pathmos adında bir de oğlu olmuştu.

Devlet Tiyatrosunda "My Fair Lady"
Covent Garden kapısında fonetik dersi

"My Fair Lady" ve çevreni
Çiçek *pazarının gülleri*

XVII. yüzyılda, birçok ressam ve heykeltıraşa ilham veren bu tema edebiyatta, özellikle şiirde, çok kullanılmıştır. Bernard Shaw'a gelince, bu temadan yalnız ana fikri almış, konuyu amacına uygun olarak, tamamiyle serbest bir şekilde işlemiştir. Erkek kahramanı, fonetik profesörü Higgins, bütün "Cockney"ler gibi acaip ve berbat bir ingilizce konuşan çiçekçi kız Eliza ile ilgilenir, kendisi gibi fonetik uzmanı olan arkadaşı Albay Pickcring'k-bahse tutuşunca da kızı evine götürür, ona iyi konuşmayı, iyi giyinmeyi, bir kelimeyle kibarlığı öğreti- Altı ay sonra, bir baloda, kızı Londra sosyetesine düşes olarak tanıttığı zaman herkes buna inanır ve arkadaşıyla giriştiği bahsi kazanır Ama Higgins, bir hiçten yarattığı lady'sine aşık değildir. Tersine. Shaw'un oyununda Pygmalion'a aşık olan Galathea'dır. Ama Shaw'un Eliza'sı gerçekleri görmesini bilen, sağduyu sahibi bir kızdır. O nunla evlenirse, üstün kişiliğinin altında ezileceğini bilir. Shaw'a göre de eski günlerdeki arkadaşı Freddy onun için daha uygun bir kocadır. Evlenecekse onunla evlenmelidir. "Pygmalion"un sonunda durum belli değildir, Eliza'nın ki minle evleneceği açıklanmaz, ama Bernard Shaw, son baskılarından birine yazdığı önsözde, onun Freddy ile evlenip bir çiçekçi dükkânı açtığını söyler.

Oyundan müzikale

1912'de oynanıp yayınlanan "Pygmalion"un kısa zamanda bütün dünyada kazandığı başarı, gördüğü ilgi, birçok kimsede onu filme çekmek, müziklendirmck, bir müzikal komedi haline getirmek fikrini uyandırmıştır. Bernard Shaw, 1938 de Gabriel Pasçal'e film müsaadesini verdiği halde, müzikal konusunda kendisine yapılan bütün teklifleri -hatta en caziplerini-, olumlu karşılamamış, meşhur inatçılığıyla hepsini reddetmiştir. Kendisine kabul ettirilebilen tek şey oyuna şarkılar eklenmesi olmuştur.

Eseri müzikal haline getirmeyi çok isteyen yazar Alan Jay Lerner ile Frederick Loewe, bu konuda en çok sebat gösterenler ve sabretmesini bilenler olmuşlardır. Bernard Shaw'yu tanıyan bir dostlarından üstada tekliflerini kabul ettirmeğe çalışmasını rica etmişler. Bu dostlarına Shaw'un verdiği cevap şu olmuş:

"— Pygmalion'un kendi müziği kendine yeter. Benim diyalogumu yeteri kadar müzikal bulmadıkları na göre, bu dostlarınız birer dâhi galiba!.."

195u'de Bernard Shaw öldükten sonra, vaktiyle eseri filme çekmiş olan Gabriel Pascal; mirasçılarından kısa süreli bir müzikal yapma izni koparmayı başarmıştır. Ama Broadway prodüktörlerinden hiçbiri böyle bir teşebbüse para yatırımya yanaşmamıştır. Daha sonra; 1952'de, Alan Jay Lerner'le Frederick. Loe-e bu işe girişmişler, ama onlara izin verilmemiştir. 1954'de Gabriel Pascal ölünce, "Pygmalion"un müzikal haline getirilmesi projesi suya düşer gibi olmuştur. Werner'le Loe-e yeniden işe girişmişlerdir. Ellerinde müsaadeleri olmadığı halde, aynı yılın sonlarına doğru, müzikal adaptasyonlarını tamamlamışlardır.

"My Fair Lady"nln doğuşu

Böylece, çağımızın en başarılı müzikali sayılan "My Fair Lady" iki sanatçının ortaklaşa gayretleri ve çalışmaları sonunda, nihayet meydana gelmiş oluyordu. Alan Jay Lerner, bu çalışmalar sırasında düştükleri tereddütleri şöyle anlatıyor:

"Pygmalion'u müzikal haline getirmeğe karar verdiğimiz zaman, oyundaki olayları, vakayı değiştirmeden, tam manasıyla bir müzikal çıkarmayı nasıl başarabileceğimizi bilmiyorduk. Ama oyunu tekrar tekrar, dikkatle okuyunca anladık ki konuyu değiştirmeğe hiç lüzum yoktur. Bernard Shaw'un oyununda sahne dışında geçen olayları metne katmakla bu iş pekâlâ olabilecekti."

Gerçekten de öyle olmuştur. Lerner ile Loewe metne ufak tefek parçalar eklemek zorunluğunu duymuşlardır. Ama Shaw'un üslûbuna, vakanın akışına o kadar bağlı kalmışlardır ki, bu parçalar hiçbir zaman ekleme olduklarını duyulmamışlardır. Hatta Shaw'a ait metnin nerede bittiğini, Lerner'e ait metnin nerede başladığını söyleyebilmek çok zordur. Araya müzikal komedinin gerekli kıldığı beşeri ve duygulu birkaç replik konulmuşsa, bu da Shaw'un iğneleyici, hatta ısırgan tarafını hafifletmek için konulmuştur. Esere Bernard Shaw'da olmıyan samimi, romantik bir ifade kazandırılması müzikale parlaklık vermiştir. Sonu hariç, vakada hiçbir değişiklik yapılmamıştır. Sınıf farklarının yanlış anlaşılması, .yüksek sosyetenin hicvi bakımından kahkahalar yaratan sahneler müzikalde de korunmuştur. Eliza'nın Higgins'le birleşmesi şeklinde değiş-

Ayten Gökçerin gözüyle Sayın Prof. Higgins

Ben bunu söylediğim için belki bir çok kimsenin hatırına "kuzguna yavrusu beyaz görünür" tekerlemesi gelecektir ama, gene de söyleyeceğim ve inanınız ki bunu söylerken kendisine kocam olarak duyduğum hislerden kendimi ayırıyorum: Cüneyt Türkiyenin değil, dünyanın en iyi aktörlerinden bilidir. Onunla oynamak kadar, rejisörlüğünü yaptığı piyeslerde çalışmak da zevktir. Yumuşak ve çok rahat çalışır. Oyuncuları ambale etmez, onları kendi haline bırakır. Nerede müdahale edip istikamet vereceğini bilir. Bundan dolayıdır ki bizim tiyatronun içinden ve dışından sanatçılar onunla çalışmayı çok isterler.

Her aktör ve aktris gibi o da eser meydana çıkarken sinirlidir, heyecanlıdır. Ama bu sinirini ve heyecanını arkadaşlarına geçirmemeğe bakar. Aksine* bilhassa rejisörlüğünü yaptığı piyeslerde sahnedekilere kuvvet verir. Ancak onların yanından ayrılıp ta fuayyeye geçtiğinde gerginlik ve heyecan yüz ifadelerinde belirir. Onu yalandan tanımayanlar bunu bazen dedikodu konusu bile yaparlar, Son zamanlarda bu durumunun yanlış yorumlandığını anlayınca fuayyede pek görünmemeye başladı.

Cüneyt iyi insandır. Altın gibi kalbi vardır. Kendisine yapılan veya yapılmak istenilen fenalıkları çok kolay affeder. Bu yüzden onu istismar edenler olmuş, eliyle yarattığı kimseler gün gelmiş, karşısına dikilmişler, fakat onlar hatalarını anladıklarında Cüneytin kalbinde hiç bir la kalmamıştır.

Bazen onun iyiliği beni kızdıracak hal alır. Buna mukabil tiyatroya ait herşeyi tek tek düşünüp yaptığı halde tiyatronun dışında çok ihmalkâr bir dosttur. Arkadaşlarını sever, onlarla olmak ister ama, aranta kabiliyeti kıttır. Hattâ, hemen hiç arayamaz. Ne yapacaksınız, huyu budur. O tarafını ben telâfi etmeye çalışırım. Tabii bu huyu edinmesinin bir sebebi de işinin daima başından aşkın olmasıdır.

Cüneyt sessizdir ve ağır başlıdır. İlk bakışta gururlu tesiri bırakır. Aslında son derece mütevazidir. Hattâ, lüzumundan fazladır gene bence. Dışarda umumiyetle çekingen olmasına rağmen evde son derece neşeli bir küçük çocuk gibidir. Bu onun iki ayrı yönüdür: İşinde ciddi ve dikkatli, evindeyse bambaşka.. Evden içeri girince mümkün nisbetinde tiyatrodan konuşmayız. Bunu bilhassa ben prensip edindim. Ona hiç bir şey sormam. Hep başka şeylerden bahsederim, onun da havası değişir. Bazen o hale gelir ki turneye gideceğimizi arkadaşlarımdan öğrenirim. Haberim olmadığım söylediğim saman hepsi bir garip karşılarlar* hattâ "numara yapıyor" diye içlerinden geçirirler. Katiyen öyle değildir. Söylenenlerin aksine, onun işine asla karışmam. En kızdığı şey de, zaten işlerine karışılmasıdır. Ben bunu, o istese de yapamam ya.. Kendi işimden başka bir şeye karışmak âdetim yoktur. O karşı sütunlarda bu hususta ne diyor bilmem ama, ben kendimce pek dırdırcı kadın değilimdir!

Cüneyt herkesin iyiliğini ister. Yaptığı yardımları söylemekten hoşlanmaz. Nankörlükler karşısında kırılırsa da belli etmez. Evinde arkadaşlarıyla oturmaktan hoşlanır. İkimiz de gece hayatına fazla düşkün değilizdir. Buna. mesleğimiz de müsait sayılmaz ya..

Cüneytin en büyük şevklerinden biri evidir. Evini çok sever. Her şeyle ayrı ayrı meşgul olur. Sinirli olduğu zaman onunla fazla konuşmamayı tercih ederim. Taktiğim budur.

Tatlıya çok düşkündür. Bazen sırf onu kızdırmak için eve tatil alırım. Yememek için direnir. (Kilo meselesi). "Nereden çıktı bu? Kim getirdi bunu?" diye söylenir söylenir, sonra bir bakarım tatlının kırıntısı kalmamış. Hastalığı çocuk hastalığı gibidir. Nazlanır, endişelenir, kısar. Ben de onun bu haline hep gülerim.

Şimdi, içimdeki bir şeyi söyleyeyim. Sık sık Atatürkü perdede kim oynayacak diye yazılar okuyorum ve her saman özentiyle dışarıya bakıyoruz, dışardan isimler arıyoruz. Bir türkü perdede yalnız ve yalnız gene bir türk canlandırabilir ve Cüneyt Gökçerden başka Atatürkü oynayacak aktör Türkiyeye gelmemiştir.

Gelemez de.. — AYTEN GÖKÇER

tirilen final de, hemen bütün müzikallerin "happy end"le bitmesinin arzu edilmesi yolundaki alışkanlığa uyulmasından ileri gelmiştir ve hu final, kabul etmek lâzımdır ki, müzikal seyircisi için daha tatmin edici olmuştur.

Lerner ile Loewe, müzikali tamamladıktan sonra, Higgins rolünün eserin kaderi üzerinde ağır basacağını bildiklerinden, daha Shaw'un mirasçılarıyla anlaşmadan, Rex Harrison'la anlaşmışlar, bu komedyeni o role bağlamışlardır. Nihayet mirasçılardan izni de koparınca, 1965 Temmuzunda, bütün gerekli anlaşmalar imzalanmış, Harman Levin prodüktörlüğü kabul etmiş, Columbia Radyo Şebekesi de prodüksiyonu finanse etmeği üzerine alarak 400 bin dolar sermaye koymuştur. Bu şartlar altında bütün hazırlıkları tamamlanan "My Fair Lady"nin ilk temsili, nihayet 15 Mart 1956 akşamı New York'ta, Mark Hellinger Tiyatrosunda, verilmiş**tir.**

Kazanılan büyük başarı

Ertesi gün, "New York Times"ın ünlü tiyatro eleştirmeni Brooks Atkinson, "My Fair Lady" temsili için şunları yazıyordu:

"Bu yüzyılın en zevkli, en başarılı müzikali. Yaratış dehasına yaklaşmış olan bir eser. Zekâ, ustalık ve tatlılık bakımından My Fair Lady nice yıllardır dinleyemediğimiz bir güzelliktedir."

William Hawkins de şöyle diyordu:

"Efsanevi bir geceydi. Özlediğimiz herşey var bu eserde. My Fair Lady kalplerinizi fethediyor "ve gülmekten kırılıyorsunuz."

Müzikalin, ilk günlerden, büyük ilgi uyandırmasına ve gişelerin önünde kuyrukların meydana gelmesine bu kadarı yeterdi. Amerikada tiyatro eleştirmenlerinin verdikleri hüküm kesindir. Çok defa bir oyunun -ve oyunla beraber yazarın, tiyatronun, prodüktörün, işe para yatıranların- alınyazısı bu hükümlere bağlıdır. Özellikle de büyük gazetelerde, ünlü eleştirmenlerin verdikleri hükümlere...

"My Fair Lady" ilk anda öyle parlak övgülerle karşılanmıştı ki uzun bir zafer yolculuğuna çıkacağı muhakkak gibiydi. Nitekim öyle oldu. New York'ta tam on, Londrada dokuz yıl, başka ülkelerde de uzun süre kapalı gişe oynanarak bütün rekorlan kırdı.

Başarının kahramanları

Kazandan başarının kahramanları, bir bakıma, "My Fair Lady'yi müzikal haline getiren Alan Jay Lerner'le Frederick Locwe'dir. Tasarladıkları eseri, bütün engelleri aşarak ve büyük emek harcıyarak, en iyi şekilde meydana getirmişler, mükâfatını da görmüşlerdir.

Bunlardan Alan Jay Lerner, Harward Üniversitesini bitirdikten sonra, Broadway için iki oyun yazmış, olumlu sonuç alamamış, sonra uzun süre yazdığı radyo oyunlarında başarı göstermiş, ama yıldızı, bir gün Frederick Loewe'yle tanıştıktan ve beraber çalışmaya başladıktan sonra parlamıştır.

Bugün müzikal bestecilerinin en tanınımışlarından biri olan Loewe'ye gelince, daha beş yaşında iken piyano çalmaya, dokuzunda kompozisyon yapmıya başlamış, on üçünde de Berlin Senfoni Orkestrasıyla parlak bir konser vermiştir. Küçük yaşta Amerikaya göçetmiş, konserleri umduğu ilgiyi görmeyince, binicilik öğretmenliği, hatta boksörlük yaparak hayatını kazanmak zorunda kalmıştır.

İki arkadaş, birlikte çalışmıya başlayınca, Detroit Radyosu için hazırladıkları "The Life of the Party" ile kazandıkları ilk ortak başarı onlara umut vermiş, bunu Broadway için yazdıkları "What's Up" ile "Bahardan Önceki Gün" izlemiştir. Daha sonra, Tiyatro Eleştirmenleri Ödülünü kazanan ilk müzikal olarak anılan ve New York'ta beş, Londrada dört yıl afişte kalan "Brigadoo gene uzun süre oynanan "Vagonunu boya" müzikali onlara şöhretin yolunu açmış, "My Fair Lady" de adlarını dünyaya duyurmuştur.

Gökçerin kaleminden

Evdeki Eliza

Ayten, hep lnanmışımdır, Tanrının san'atkâr olsun diye yarattı kimselerden biridir. Zekâ dolu -ne saklayayım, güzel- gözleriyle ne istediğini iyi bilen bir insandır. Şahsiyet sahibidir. Çalışmaktan yılmaz. Zekâsı, fiziği, kabiliyeti, müzikalitesi onu tiyatronun her türünde aranan bir oyuncu yapmıştır. Dedikodular onu engellemez. Aksine, onu çalışmaya teşvik eder. En iyi cevabın bu olduğuna inan; Mesleğine vurgun bir kadındır.

Dostluk kelimesi, tam anlamını onda bulur. En dar zamanlarda bile dostlarını İhmal etmez. Fedakârdır. Beni bu konuda dalma tefi kid eder. Tabiat ve hayvan sevgisi sonsuzdur. Sanki hayvanlar bunu bilir. Kimsenin yanma sokulmıya cesaret edemediği köpek, onun yanında birden kuyruk sallamaya başlar, kuzu kesilir.

Umumiyetle hâkim olmaktan hoşlanır. Buna fırsat bulamazsa hırçınlaşır. Araba kullanmasını benim yanımda öğrendiği halde benden daha iyi şoför olmakla övünür. Ama ben de zaman zaman ona haddini bildiririm! Aslında, iyi şoför olan tabii benim ve direksiyon benim elimdedir.

Şaşılacak kadar iyi bir ev kadınıdır. Prova ve temsillerden yorgun argın geldiği zamanlarda bile on dakikada sofra donatır.

Hastalığını belli etmekten hoşlanmaz. Istıraba çok mütehammildir.

Şakacıdır; Taklitçidir. Ailesine düşkündür. Sabahları erken kalkmaktan hoşlanmaz, ama çalışmaları başlamışsa herkesten evvel ayaktadır. Oyun akşamlan tiyatroya çok erken gider. Saat 6.30'u geçmiş ise sinirinden yanma yaklaşılmaz. Kızdığı ve kırıldığı zaman belli etmez. Neşelendiğinde ise çok tatlıdır. Hele beraber türküler söyleriz ki keyfimizden yanımıza varılmaz.

Çok arkadaş çatılışıdır, sabırlıdır. Ama bir defa da kırıldı mı, onu tekrar kazanmak zor olur. Haksızlıklar karşısında düşmanını bile müdafaa eder. Hele dostları hakkında hiç laf edemezsiniz. Kendisine söylenmiş kadar üzülür. Ketumdur. Kolay sur vermez. Gösterişten hoşlanmaz. Her hali ile samimi, olduğu gibi bir insandır. Daima halkın arasında olmak ister. "Benim en büyük dayanağım seyircilerim olmuştur" der.

Ayten sevilecek bir insandır. — CÜNEYT GÖKÇER

"My *Fair* Lady" ve yaratıcıları
Bir çiçek - iki böcek

Bizde "My Fair Lady"

Bir tiyatro adamı için "My Fair Lady"yi görüp de beğenmemek, kendi tiyatrosunda oynamak veya oynatmak istememek kolay değildir. Hele bu tiyatro adamı müzikal yeteneği de olan bir komedyense...

Cüneyt Gökçer de eseri ilk defa Londrada gördüğü zaman hayran olmuş, bizde oynanması için de hemen harekete geçmiştir. Ama o sıralarda "My Fair Lady"nin copyright'ını ellerinde tutanlarla bestecisi Frederick Loewe arasında çıkan bazı anlaşmazlıklar, sonra Türkiyede oynanmasına izin verilmesi için ileri sürülen ağır şartlar -özellikle mali şartlar- olumlu bir sonuç almasına engel olmuştur. Bunun üzerine, sanatçılarımız kadar seyircimiz için de ilgi çekici olan müzikal komedi denemesini Cüneyt Gökçer, ister istemez, başka bir eserle yapmak zorunda kalmış, ama tercihi gene seviyeli bir müzikal, konusunu Shakespeare'in "Hırçın Kız"ından alan "Kis me Katel" üzerinde olmuştur. Bu da Devlet Tiyatrosuna, geniş bir bale ve müzik kült türünün yanısıra, zengin tecrübesi -ve ince bir zevki- olan gerçek bir sanat adamım tanımak, ihtisasından yararlanmak fırsatım vermiştir. Bu sanat adamı, ünlü bale ustası George Balanchine'in yanında yetişmiş, New York City Ballet'de uzun yıllar onunla çalışmış ve uluslararası bir ün kazanmış olan Todd Bolender'dir. "Kiss me Kate!"de aldığı güzel sonuçlar da bu alanda kendisine her zaman güvenilebileceğini ortaya koymuştur. (Bak. AKİS, sayı: 671)

Güçlük bir değil ki..

İşte, bu mevsimin sonlarına doğru, "My Fair Lady"nin nihayet Ankarada oynanması imkânları sağlanabüince, eseri sahneye koymak -ve koregrafisini yapmak- için Cüneyt Gökçerin aklına gelen ilk ad, gene, son yıllarda Almanyada çalışmakta olan, Todd Bolender oldu. Onun bu işi üzerine almayı kabul etmesi, güçlüklerin büyük bir kısmım ortadan kaldırıyordu, ama gene de, yenilecek bir hayli güçlük vardı.

Başta tercüme güçlüğü geliyordu. Bernard Shaw'un Eliza'ya konuşturduğu "Cockney" ağzı ingilizcenin türkçede karşılığını bulmak hiç de kolay değildi. "PygmaIion"un şimdiye kadar sahnemize çıkarılamamış olması da belki bu güçlükten ileri gelmişti. Ama iyi bir tesadüf, eserin dilimize çevrilmesinde iki değerli kalemin, bir oyun yazarıyla bir opera bestecisinin, işbirliği -orijinalin yaratılmasında olduğu gibi- sağlanmıştı: Sevgi Sanlı ile Nevit Kodallı. Birincisi, sağlam ingilizcesinin yanısıra "Pygmalion"u yakından incelemiş bir Shaw hayranı olarak çeviride en iyi çözüm yollarını bulabilecekti. İkincisi de, bir besteci olarak, özellikle şarkıların dilimize aktarılmasında, prozodi engellerini ortadan kaldırıyordu. Hem, bu işin denemesini, daha önce, "Kiss me Kate!"le yapmışlar, iyi sonuçlar da almışlardı.

Daha başka güçlükler de vardı. Opera bölümü, bu müzikal çalışmasına orkestrası, korosu, balesiyle katılmayı kazanç sayacağı yerde,

daha ziyade küçük kıskançlık ve pek basit rekabet hisleriyle Tiyatro bölümüne en küçük bir yardımda bulunmak istemedi. Ama Gökçer bunun da çaresini buldu. Aynı çatı -ve düne kadar kendi yönetimi- altındayken yararlanamadığı bu unsurları başka sanat kurumlarından sağlamakta gecikmedi. Oyunun bir avantajı vardı: Başlıca iki başrol için bu hüviyetlere kalıp gibi oturan iki sanatkâr mevcuttu: Cüneyt ve Ayten Gökçer.

Todd Bolender neler diyor?

"My Fair Lady"yi altı hafta gibi kısa bir zamanda sahnemize çıkarmış olan Todd Bolender'le AKİS yazarı arasında, Ankaradaki çalışmalarla ilgili, şu konuşma geçti:

"— Ankaraya bu üçüncü gelişiniz; intihalarınızı öğrenebilir miyiz?"

"— İlk gelişimde bir okulda, Devlet Konservatuvarında çalışmıştım. İkinci gelişimde Tiyatro, Opera ve Bale bölümlerini içine alan bir toplulukla... Bu sefer yalnız Tiyatro bölümüyle çalışıyorum. Hem oynayan, hem şarkı söyleyen, hem danseden çok kabiliyetli artistlerle... Bu artistlerle bir lirik tiyatro kurmanın imkânlarını görüyorum. Şüphesiz, eğitilmeleri gerekli. Cüneyt Gökçerin bu işi başarabileceğini sanıyorum. Dansçılarda, yani şimdi çalıştığımız Bale öğrencilerinde, hissedilir bir gelişme var."

"— Müzikallerde, sizce, en önemli faktör nedir?"

"— Müzik duygusu ve sahne kabiliyeti Nitekim, iyi kulağı olan aktörler müzikallerde başarı gösteriyorlar."

"— Müzikal komedileri, Devlet sahneleri için, hafif bulanlar var. Daha önce sahneye koyduğunuz 'Kiss me Kate!' konusunda böyle düşünenler olmuştu. Ne dersiniz?"

"— Bazı insanlar yenilikten, 'gelecek'ten korkarlar. Oysa operanın değişmesi, yeni bir form, yeni bir ifade şekli alması gerekli. Bugünkü durumuyla çağımız seyircisi için ilgi çekici olamaz. Dünyanın her yerinde müzikallere gösterilen geniş ilgi, halkın bu konudaki genel eğilimini belli etmiştir. Müzikal, bence, geleceğin operasına doğru atılmış bir adımdır. Opera, çok iyi söylenmezse, çok iyi yönetilmezse, çok iyi sahneye konulmaz ve oynanmazsa, kötü bir bale temsili gibi, tahammül edilmez bir şey olur. Tabiî, geleneksel eserlerden sözediyorum. Zaten operada modern eser, yok denecek kadar, az... Onun için müzikal, operaya yeni bir kan aşılamak gibi oluyor. Yeni bir şan, yeni bir oyun, yeni bir dans tarzı getiriyor. Yenileşmek isteyen her topluluk, bu denemeyi yapmalıdır."

"— Bir de şöyle düşünenler var: Opera ve Bale Tiyatrodan ayrıldığına göre, müzikal oynama işini Tiyatro bölümü değil, Opera ve Bale bölümü yapmalıdır..."

"— Bakın, bu daha sıhhatli bir düşünce alâmetidir! Opera ve Bale bölümünü yönetenler de bu düşünceyi paylaşıyorlarsa, aynı denemeyi yapmalıdırlar. Ama unutmamak lâzımdır ki, müzikal komedileri, hele başrolleri iyi oynıyabilmek için üstün bir sahne kabiliyeti de çok önemlidir. Bu roller ondan dolayı daha ziyade sahne sanatkârlarına verilmektedir."

Cüneyt ve Ayten Gökçer "My Fair Lady"de
Hoş nağmeler

i— My Falr Lady için ne düşünüyorsunuz?"

"— Nefis bir müzikaldir. Bernard Shaw'un komedisi çok zevkli, çok zarif bir şekilde müzikal haline getirilmiştir. Özellikle şarkılar, Shaw'un esprisine bağlı kalınarak yazılmıştır. Bu bakımdan, bir şaheser sayılabilecek niteliktedir bence."

I— Sanatçılarımızı nasıl buluyorsunuz?"

"— Eseri, rollerini çok iyi kavradılar. Realist, güçlü bir oyun kabiliyetleri var. Özellikle dört önemli karakterin, Ayten Gökçerle Şahap Akalının oynadıkları Doolittle'lerle Cüneyt Gökçerin oynadığı Higgins'in ve Asuman Koradın oynadığı Pickering'in çok iyi canlandırılacağına inanıyorum."

"— Bir de ingiliz oyuncunuz var galiba aralarında?"

3— Evet, Freddy'yi türkçe oynıyan Yorkshire'li bir ingiliz. Güzel sesi var. Yabancı şivesiyle esere bir renk katacaktır."

"— Koroyu nasıl buluyorsunuz?"

"— Opera Korosu kadar tecrübesi yok belki, **ama** ses bakımından ondan aşağı değil. Fizik bakımından da daha genç, daha avantajlı... Hem, canla başla, seve seve çalışıyorlar."

"— Prömiyerden sonra, bir süre kalabilecek misiniz?"

"— Ne yazık ki, hayır! Hemen Frankfurta döneceğim. Orada, Metropolitan Operadan gelen misafir rejisör, eski arkadaşım Merril'le 'Satılmış Nişanlı'yı çıkaracağız. Ben balesini hazırlıyacağım."

Sonuç

Bolender'in sözlerinden de anlaşıl dığı gibi, Devlet Tiyatrosu, mevsim sonunda "My Fair Lady"yi sahneye çıkarmakla yeni ve önemli bir hamle yapmıştır. Bu hamle, onun yaratıcı gücünün azalmadığını gösterecek, prestijim de artıracaktır. Eserin Ankarada -bu mevsim için verilen ilk ve son- üç temsiline **alt** biletlerin birkaç saat içinde kapışılmış olması da, Bolender'in müzikal komediler hakkındaki görüşlerini doğrulamaktadır.

Öyle görünüyor ki "My Fair Lady" bu mevsim sonunun -ve önümüzdeki mevsimlerin- yurt ölçüsünde en önemli sanat olayı olarak geniş yankılar uyandıracak, bu çapta bir eserin sahnemize çıkarılmış olması da **Türk** Tiyatrosu için bir kazanç olacaktır.

Bir açıklama

671 sayılı derginizin **TİYATRO** bölümündeki "Midasın Kulakları Nancy'de" başlıklı haberin ikinci paragrafının aşağıdaki şekilde düzeltilmesini dileriz.

1966 Nancy Uluslararası Tiyatro Festivaline Özdemir Nutku yönetimindeki Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tiyatro kürsüsü değil, Ankara Deneme Sahnesi, Yılmaz Onayın yönettiği ve Nihat Asyalı tarafından Yaşar Kemalin bir romanından oyun haline getirilen "Uzundere" ile katılmış ve Festival büyük ödülünü almıştır. Derginizde sözü edilen grup, Özdemir Nutku yönetiminde, aynı festivale 1965 yılında katılmış ve mansiyon almıştır. Sayın Özdemir Nutkunun ve yönettiği grupun Ankara Deneme Sahnesi ve 1966 Nancy Festivalinde büyük ödül alan oyunla hiç bir ilgileri bulunmamaktadır.

Ankara Deneme Sahnesi

(Basın A: 20042) — 185